ҚЫСЕ ЩЫМА́ТЕ

ОьСЕ ЩЬМӘТЕ

Нәширәта „Хайастан"
Ереван 1972

Жь щьмэ'те бэрэвкьр у hазьркьр ХЭЛИЛЕ ЧАЧАН МУРАДОВ.

EZDIKI.COM

ժողովրդական զրույցներ
(էրզերեն)
«Հայաստան» հրատարակչություն
Երևան, 1972

7—3—3

народные сказки
(на курдском языке)
Издательство «Айастан»
Ереван, 1972

WƏҚƏ ШИРЕ ХWƏ

Wəхтəке аг'əк хöламе хwə бь шöхöл дьшинə мала аг'е дəстəбьраке хwə. Wəхте хöлам дьчə мала аг'е у дəрhəqa hатьна хwəда wир'а дьбежə, аг'а хwəстьна wи дьqəдинə, жер'а ə'зət-ик'раме дькə, həла сэрда жи ч'əкəкə лайиq ле дькə у дьбе:—Лаwo, дə həр'ə, хwəде ог'ьра тəр'абə, тə чь щəм мьн дитйə, wəкə шире хwə гьликə.

Wəхте хöлам те мала аг'е хwə, аг'а пьрс-пьрсйара же дькə, дьбе:

— Qət аг'е həвале мьн чь h'öрмət тəр'а кьр?—Хöлам дьбежə:

— Нə əwбə, нə жи наве wибə, əз чəнд р'ожа wедəре мам, əwи qət ньзаньбу əз чь чумə, чь hатьмə. Шəвр'ож шорбə дьда бəр мьн.

Аг'а гəлəки хwəда иншрмиш дьбə, wəки аг'е həвале wи qədре wи нəгртйə у хöламе wи бер'умət вəр'екьрйə.

Wəхтəке шунда əw аг'а те мала Э'вдал аг'е, дьбе:

— Əз həр'ьм чька qət h'але həвале мьн чйə?

Wəхте аг'а те мала həвале хwə, əwана дьчьнə дəсг у р'уе həв, хош-беше дьдьнə həв у хwəр'а мьжул дьбьн. Хелəке шунда Э'вдал дьбе:

— Бьра, тö зани, wəки əз жь тə хəйидимə?

Аг'е меван дьбежə:

— Бьра хwəде хəйде нədə, мьн чь кьрйə, кö тö жь мьн хəйидийи?

Аг'а дьбе:

— We р'оже, wəхте хöламе мьн hатьбу мала тə, тə чьма öса хьраб вəр'екьрьбу, нə тö зани, wəки бь we йəкева тö höрмəта мьн к'əти?

Аг'а тедəрдьхə, wəки хöлам дəстəбьраке wир'а дəрəw кьрйə, əw hиви дькə, кö гази хöламкə.

Wəхте хöлам те, аг'а дьбе:

— Лawo, тə чь qьсур мала мьда дит, wəки тə аг'е хwəр'а дəрəw кьрьнə?

Хöлам дьбе:

— Аг'айи саг'бə, мьн т'ö кемаси мала тəда нədит, тə həла wəхте hатьне ч'əкəк жи мьн кьр у гот, wəки wəхте тö чуйи щəм аг'е хwə, wəкə шире хwə шьровəкə. Шире мьн wəкə е шорбейə у мьн wəкə шорбе жи шьро кьрйə.

КАРЕ БЬГӘР'ЬН

Wəхтəке карəкə мəрики öнда дьбə, щабе дьдьнə wи, wəки кара тə öнда буйə.

Малхwе гази кör'ед хwə дькə, дьбежə, wəки жь к'едəре жи həбə, ве сəh'əте каре бьбиньн, биньн.

Кör' гöh наднə баве хwə, дьбен баве мə чь мəрики тьмайə, haqac пəз у дəwаре мə həйə, ве шəве мə пəй карəке дьхə. Əwана öса жи начьн, каре набиньн.

Wəхтəке шунда щабе дьдьнə малхwе, wəки микə тə öнда буйə. Əw диса гази кör'е хwə дькə, дьбежə:

— Həр'ьн каре бьгəр'ьн!

Əwана wи щур'əйи пəй мне жи нагəр'ьн.

Чəнд р'ожа шунда щабе дьдьнə wи, wəки ве щаре həспе тə öндабуйə.

Бав диса гази кör'а дькə у дьбежə:

— К'ане wə кар нəдит?—Хöləсə, р'ожəке жи шабе ль wи дадьхьн, wəки щəрде пəзе тə бьр.

Əw ве щаре жи гази кör'ед хwə дькə у дьбежə:

— Чawанə, wə сəр-бəре каре нəдит? Wи чахи иди кör'е wи т'ə'мул накьн, дьбежьн:

— Мала тə авабə, we щəрде т'əмамийа пəзе тə бьрйə, həла тö дə'wа каре дьки?

Wи чахи бав сəр кör'ед хwəда hерс дьбə, дьбежə:

— Əз жи заньм, wəки щəрде пəз бьрйə, həрге wə кар wə'дəда бьдита у пеши ль дьзие бьбр'йа, иро иди щəрде пəз нəдьбьр.

К'Е ҺАЖ ТӘ ҺӘЙӘ?

Бәрф у ба һәвр'а дык'әвнә һ'öщәте. Ба дьбе:—Wәки әз һатьм те хwә чаwа бьки, әзе тәхьм, те бьһ'әли?

Бәрф дьбе:—Wәхте тö һати, әзе бык'әвмә ч'ә'л у нә-wала.

Wи чахи баран дьбе'—Ле wәки әз һатьм те чаwа бьки?

Бәрф дьбе:—Ле дәвшьле, к'е һаж тә һәйә?

МӘРЬВ ЖЬ МЬРЬНЕ ДЬЛЕ ХWӘ ХWӘШ НАКӘ

Р'ожәке кöр' баве хwәр'а мьзгиние тинә, дьбежә:—Баво, ч'ә'ве тә р'он, wәлә фьлан дьжмьне мә мьр.

Бав сәр кöр'е хwә дьк'әнә у дьбежә:

— Лаwо, мәрьв мьрьне дьле хwә хwәш накә, мьрьн бәр'әкә сорә, бәр дәре һ'әму мәрианә, иро әw мьр, ле сьбе жи әзе бьмьрьм. Wәки тә бьгота wәлә фьлан дьжмьне мә бьрчи бу, т'алан—тажан бу, дәйндара дәри ле гьртьнә, wи чахи мьне жи дьле хwә ль wи хwәш бькьра.

БЬХЕРИ ХАРӘ, ЛЕ ДУЙЕ ХWӘ Р'АСТ ДЬК'ЬШИНӘ

Р'ожәке дö мәрьв дьчьнә меванйа маләке. Qиза хwәйе мале ч'ә'ве wе шашбуйә. Меванәк һьлдьдә һәвале хwәр'а дьбежә:

— Тӧ зани, wəки бьхериа ве мале харə?

К'ӧлфəта мале сəрва дьчə, кӧ мевane wана чь дьхwəзə бежə, дьбежə:

— Р'астə, бьхери харə, ле дуйе хwə р'аст дьк'шинə, йане р'астə, qиза мьн шашə, ле р'аст дьвинə.

Wəхте нан тинə бəр wан, мевan диса бь э'ерфи həвале хwəр'а дьбежə:

— Тӧ зани, wəки р'əщəби бе ч'əкə?

— К'ӧлфəт диса щаба wан дьдə у дьбежə:

— Р'астə, р'əщəби бе ч'əкə, чьмки инəкə йəкə.

Меван дьхwəст бьгота, wəки савари бе р'унə, жьнке жи щаба wи да: савари бона we йəке бе р'унə, чьмки ч'елəкə йəкə.

МƏ'Р У ГӦНДИ

Р'ожəке гӧндиж сьбе шəбəqе р'адьбə, wəки həр'ə альф бьдə дəwаре хwə, дина хwə дьде мə'рəк we бəр тəндура wан колан дайə, сəре хwə данйə сəр щəндəке хwə, р'азайə.

Wəхте хьштə—хьшта льнге гӧнди те, мə'р h'ьшйар дьбə, ль гӧнди дьнhер'ə.

Гӧнди wəхте мə'р дьбинə, дьтьрсə у пашда вəдьк'ьшə, дьхазə мəр'е hьлдə, лехə.

Wəхте əw дьхазə мə'р бькӧжə, мə'р пер'а хəбəр дьдə у дьбежə:

— Бьре гӧнди, əз h'əйwанəкə зйанк'ар ниньм, тӧ

мын нәкӧжә, әз соз дьдьмә, тә, wәки хенщи қәнщие т'ӧ хьрабие тәр'а нәкьм.

Гӧнди сонд-сәләwәте мә'р бawәр дькә у дәсте хwә надә wи.

П'еләк дәрбаз дьбә, мә'р у гӧнди хwәр'а бе шәр' у дә'w дәрбаз дькьн.

Р'ожәке, wәхте гӧнди бь к'ӧлфәта хwәр'а т'әвайи дьчә зәзие нан бьдрун, кӧр'е wани бьч'ук малда дьмынә у мә'рр'а ша дьбә. Паши шабуне әw бефә'мйа хwә дәсте хwә дькә қьр'ка мә'р у қайим дӧгӧвешә, wи чахи иерса мә'р р'адьбә у гәде бәләнгаз дьхә, гәдә дьмрә. Wәхте де-баве гәдә жь зәвие вәдгәр'нә мале, әwана э'щебәкә р'әш дьбиньн, дьнher'ьн wәки кӧр'е wан we бәр тәндуре к'әтйә, мьрйә.

Әwана жь мә'р дьпьрсьн, wәки к'е кӧр'е wана хьстйә? Мә'р чawa қәwьмйә wанар'а дьбежә.

Wәхте баве гәдә дәрhәqa кӧр'е хwәда дьбьhe, wәки әwи көштийә, әw h'ьщуми сәр мә'р дькә, wәки бькӧжә. Мә'р дьр'әвә жь дәсте гӧнди хьлазбә, ле wәхта әw дьр'әвә, гӧнди даре хwә давежә, поч'а wи бәрда те бьр'ине у дьк'әвә қӧла хwә.

Бь готьна готйа. дьбежьн, wәки wәхте мә'р жь мала гӧнди дьхәйидә, дьчә, пәз-дәwape wи гьшк қьр' дьбә у у әw гәләк бәләнгаз дьбә.

Wи чахи пиред сербаз жер'а дьбежьн, wәки гьвә кӧ мә'р дәwләта тә буйә, wәки әw жь мала тә хәйидйә чуйә. дәма жи тӧ бәләнгаз буйи.

Wәхте гӧнди ван хәбәра дьбhe, әw дәст хwәда те ма-

ле, жьн у зар'е хwэ hьлдьдэ дьчэ бэр qӧла мэ'р, hиви-р'эщае же дькьн, wэки эw диса вэгэр'э мале у т'эвайи бьжин.

Мэ'р жь qӧла хwэ дэрдьк'эвэ у wа щаба wана дьдэ:

— Эз у тӧ иди нькарьн hэвр'а бьжин у т'ӧ мэрватие hэвр'а бькьн, чьмки hэр щарэке тӧ мьн бьвини, кӧр'е тае бьк'эвэ бира тэ, ле эз тэ бьвиньм we поч'а мьнэ qол бьк'эвэ бира мьн.

Бь готьна готйа жь we р'ожеда мэр' у мэри бунэ дьжмьне hэвдӧ.

ЧАWА БУ, КӦ АВА Р'УЕ WE QЭТЙА

Р'ожэке мэрьвэк дьхwэзэ hэр'э аш, аре хwэ бьhерэ. Вьрда дьгэр'э, wеда дьгэр'э, дьньhер'э wэки шужьн т'ӧ-нэ, дэре мешока бьдьру.

Мерьк гази жьна хwэ дькэ, дьбе:—Жьньк, ща hэр'э мала щинаре мэ, шужьне бинэ эм дэре мешока бьдьрун. Жьньк дьбе:—Мерьк, эз hиви дькьм тӧ мьн нэшини дэ-ре хэлqе, эз шэрм дькьм.

Мерьк дьбе:—Ло мала тэ авабэ, хwэ тӧ начи нан нахази, шужьнэ, те бини, эме мешока бьдьрун, те диса бьви бьди wана.

Хӧлэсэ, жьньк жь гьлие мере хwэ дэрнак'эвэ, дьчэ мала щинар. Эw дэсте хwэ дьдэ бэр р'уе хwэ у бэрбь мале р'едьк'эвэ, wэки шужьне жь wан бьхwэзэ.

Хелəке шунда, wəхте хwəйе мале жь гоме дəрдьк'əвə, дьньher'ə, жьна щинаре wан дəсте хwə дайə бəр р'уе хwə у сəкьнйə. Мерьк незики we дьбə, дьбежə:—Хушке, к'əрəмкə мале, дьбə тьштəк тə лазьмə, бежə, чька чь лазьмə?

Жьньк шəрма ль ч'э'ве мерьк наньher'ə у щур'əки бəр хwəда шужьне жь мерьк дьхwəзə.

H'əта мерьк дьчə шужьне тинə, дьньher'ə сəр р'уе we се пьжьк дəрк'этьн, əw пьжьк паше хöр'иан у бунə нот'ла бəрбоqа. H'əта мерьк шужьне тинə дьдə we, əw вəдьгəр'ə мале, əw бəрбоq дəр дьбьн у ава теда дьр'ьжьн.

Жьньк шужьне тинə дьдə мере хwə у дьбежə:—Хwəде мала тə хьрабкə, нə мьн гот, wəки мьн нəшинə мале хəлqе, wəлə жь шəрма ава р'уе мьн р'ьжйа, ида шəрма мьн т'önə.

Əвайə нəйнəси, wəки h'əта ньha жи йəкə зə'ф р'убə, qəрачибə, жер'а дьбежьн:—Ава р'уе we р'ьжиайə.

ЧАWА ШЕРЕ Э'ЛИ ДӨСТ ЖЬ МЕРАНЙА ХWƏ К'ЬШАНД

Wəхтəже Шере Э'ли р'асти шьванəки те, дина хwə дьде, wəки шьван we тьштəки нот'ла дара авитйə мьле хwə. Шере Э'ли, кö э'мре хwəда əw тьшт нəдитьбу, дьбе бьра, бьбахшинə, əw чийə тə авитйə мьле хwə?

Шьван дьбе:—Əва т'ьвьнгə.

Шере Э'ли дьбе:—Т'ывьнге чйэ?

Шьван дьбе:—Мэрьв дурва аґри дэ'ба, мэрийа дькэ, wэки ле к'эт, дькӧжэ.

Шере Э'ли жь wи бawэрнакэ у дьбе:—Дэ hане hэqе ве каре тэр'а, тӧ карехэ, чька каре бьмрэ?.

Шьван дурва меша каре дьгрэ у ледьхэ, каре дькӧжэ. Wи чахи Шере Э'ли дьбежэ:—Эз ирода дэст жь меранийа xwэ дьк'ьшиньм, чьмки мерэки лапи че, дькарэ бь дэсти мерэки нэче hэр'э.

ЧАWА ПЭЗ НӘДАНЭ ШЕРЕ Э'ЛИ

Р'ожэке Шере Э'ли дьчэ щэм шьванэки у дьбежэ:—Кӧр'о, пэзэке бьдэ мьн.

Шьван дьбе:—Чьма тӧ к'ейи, wэки hати пэзе жь мьн дьхази?

Дьбе:—Кӧр'о, чьма тӧ мьн нас наки, эз Шере Э'лимэ.

Шьван дьбе:—hэла бьнher'э, эw жи дьхwэзэ мьн бьхапинэ, тӧ нэ Шере Э'лийи. Шере Э'ли йэки мэзьнэ, гэwдэйэ,—ӧса жи эw пэз надеда.

Пэй we йэкер'а, wэхте эw те мале, хӧламе xwэ дьшинэ щэм wи шьвани, дьбе:—Кӧр'о, hэр'э бежэ Шере Э'ли пэзэке дьхwэзэ.

Хӧлам дьчэ щэм шьван, дьбе:—Wэлэ Шере Э'ли эз шандьмэ щэм тэ пэзэке.

Шьван wəхте наве Шере Э'ли дьбhе, дəст хwəда пəзəке дьдə хӧлам, хӧлам тинə.

Пəй we йəкер'а Шере Э'ли дьбе:—Ћəйле мала мьн хьраб нəбуйи, наве мьн ћəйə, ле əз хwəхwə т'önəмə.

БОНА ƏWЛƏДЕ ХWƏ

Щарəке дӧ кӧр' хортəкир'а дьбьн, йəк жь жьна wийə мəзьн, ле е дьне жьна бьч'ук, йа кӧ əwи анибу сəр ћəwие. Гӧнди, бьра-пьзмам тенə мала wи ч'ə'вр'онайе дьдьие, wəки жер'а дӧ кӧр' бунə. Чəид р'ож дəрбаз дьбьн кӧр'е жьна мəзьн дьк'əвə бьн к'елəка де дьфəтьсə. Wəхте əw шəв пе дьћ'əсə, wəки кӧр'е we фəтьсйə, бона сьбе нəбə сосрəт у бəр мере хwə р'ур'əш дəрнəе, əw иди дəнгс хwə накə, ћедика кӧр'е хwəйи фəтьси дькə бешика ћewйа хwə у кӧр'е weйи сах дьбə дькə бешика хwə.

Сьбе шəбəqе к'ӧлфəта бьч'ук р'адьбə дина хwə дьде. wəки дəнг-ћ'ьс жь кӧр'е we нае, дьбе йаб хер, ћəргав ви чахи гəдə р'адьбу, про чьма дəнг же нае?

Wəхте сəр гəдə ћьлдьдə, дина хwə дьде, гəдə мьрйə.

Гава əw гəдə жь бешике дəрдьхə, дəст хwəда дьбе.

— Əва кӧр'е мьн ниnə, əва кӧр'е ћewйа мьнə у бəрбь бешика ћewйа хwə дьчə. Ћewийа we дькə qир'ин у хwə давежə сəр бешике, дьбе əва кӧр'е мьнə, тӧ шəр'а давежи мьн. Малда дьбə qир'ə-qир'а wана, əw дьбежə кӧр'е мьнə, йа дьне дьбе кӧр'е мьнə.

Мере wан, дəр щинаре wан т'оп дьбьн, дьхазьи wана

п'эвхьн у wи шöхöле шэрме жь орт'е бьднэ hьлдане, ле жь wана т'ö сэрэдэрие дэрнахьн, эw дьбе кöр'е мьнэ, йа дьне дьбе кöр'е мьнэ, мер дьнhер'э бошэ, hэрдö жьне хwэ у зар'е hьлдьдэ, дьбэ шэм п'аше. П'аша жи бь hэр щур'эйи дькэ, wэки wана п'эвхэ у кöр' бьдэ дйа wи, ле вьра жи жьна мэзьн диса дькэ qар'э-qар' у дьбе:

— Илайи-билайи кöр'е мьнэ, wэки hун кöр'е мьн жь мьн бьстиньн, эзе хwэ вьра бькöжьм.

П'аша дина хwэ дьде бошэ, wэки т'ö шэ'дэ у избати т'önэ, кö кöр'ьк жь йа мэзьи бьстинэ у бьдэ дйа wи, эw дэрбер'а тьштэки дьне дöшöрмиш дьбэ у дьбежэ:—Гэрэке эз вана бьхапиньм, йане hа набэ. Эw we дэме э'мьр дькэ, дьбе мьр'а шурэки биньн у гэдэ жи тэ'зикьн. Щьмэ'та hазьр гьшк бесэбьр hивйа we йэкенэ, wэки чька эwe чь qьраре дэрхэ.

П'аша дьбе, wэки hун п'эв нак'эвьн, wи чахи эзе гэдэ бькмэ дö п'ара, п'арэк йэкер'а, п'арэк жи йа дьнер'а. Wэхте к'ölфэта мэзьн ван гьлиа дьбhе, йа кö кöр'е hewйа хwэйэ саг' бьбу хwэйи, дэрбер'а дьбежэ: Эз р'азимэ, ле дйа гэдэ, wэхте нaве кöштьна зар'а хwэ дьбhе, к'элогри дьбэ, дьбежэ:—Гэдэ нэкöжьн, мьн дэрэw кьрйэ, гэдэ е hewйа мьнэ. hэма wи чахи п'аша qьраре дэрдьхэ, гэдэ жь йа мэзьн дьстинэ у дьдэ дйа wи. Дьбе, wэки гэдэ зар'а тэйэ h'элалбйа, дьле тэе жи we бьшэwьтйа у т'ö щара тö р'ази нэдьбуйи, wэки зар'а тэ ль бэр тэ бькöштана.

Пэй we йэкер'а хорт we жьна хwэ жь мал дэрдьхэ у т'обэ дькэ, wэки h'эта саг'бэ дö жьна нэкэ.

ИРО ЖИ ЗЬРАР К'ЬШАНД

Wəхте бəре шəhəрəкида т'öщарəк həбу, əwи чьqас р'ож бу, wəхте эваре мьг'аза хwə дадьда, дьгот:

— Мə иро жи зьрар к'ьшанд.

Хöлам у хьзмəтк'аре wи, мəрие дор у бəре wи э'щебмаи дьман, дьфькьрин, щаньм эва haqac дəwлəмəндə, р'оже жи haqac аршверше дькə, чьqac р'ожə к'ара wи бь h'эзара həйə, нəйнəси чийə, кö əв мəрьва чьqac эварə ве хəбəре дьwəк'ьлинə: «Иро жи мə зьрар к'ьшанд».

Wəхтəке шунда əв гьли дьгьhижə п'аще wи шьhəри п'аша дöшöрмиш дьбə, дьбе, дьбə аршверша ви т'öщари hьндькə, кö эва к'аре нак'əвə, лəма жи жь аршверша хwə р'ази наминə. П'аша р'ожəке э'мьр дькə, wəки чьqас мьг'азе wи шəhəрида həйə, р'ожəке дадьн, бьра бьк'ьрчи жь дьк'ана wи т'öщари hур-мур бьк'ьр'ьн, чька ве р'оже эwе чь бежə.

Р'асти жи we р'оже т'öщар haqac аршверше дькə, чьqас эwи мəhəке дькьр.

Эваре диса wəхте эw дьк'ана хwə дадьдə, дьбежə;— Иро жи wə зьрар к'ьшанд.

Сьбəтьре диса хəбəре п'ашер'а дьбьн, дьбежьн, wəлə т'öщар диса хəбəре хwəйə həрр'о wəк'ьланд. Wи чахи п'аша qəwазе хwə дьшинə пəй т'öщар, тинə диwана хwə у дьбеже:

— Т'öщар, тö ви шəhəре мьнда чаwа дəрбаз дьки,

аршверша тә чawa те кьрьне, хwә жь qәйдә—qануне мә ацьз нини?

Т'ощар дьбе:—Сайа сәре тә әм р'ьнд дәрбаз дькьн, аршверша мьн жи р'ьнд те кьрьне.

П'аша дьбе:—Wәки тӧ жь hәму тьшти р'азийи, ле чьма чьqас р'ожә wәхте дьк'ана хwә дадьди, дьбежи: «Иро жи мә зьрар к'ьшанд?»

Wи чахи т'ӧшар дьк'әнә у дьбежә:

— П'ашайи саг'бә, бона we йәке әз ван гьлйа дьбежьм, чьмки hәр р'ожәк жь э'мьре мәрьв дьчә, ле жь ве шане зедәтьр иди чь hәйә?

Р'УQАЛЬН

Wәхтәке мәрьвәк дьчә мевane маләке. Хwәйе мале wи р'ьнд qәбул дькә, чawa меван чәнд р'ожа жер'а э'зәтик'раме дькә у hивйейә, wәки мевane wийе сьбе йane дӧсба hәр'ә. Малхӧе мале дьнhер'ә, wәки h'әвте дәрбазбун, ле меван дәрhәqa чуйна хwәда т'ӧ тьшти набежә. Хwәйе мале гази жьна хwә дькә у дьбежә:

— Жьньк, awa набә, әва мәрйа hатйә сәр бина мә р'уньштйә, wәрә әм э'шәрәтике бьдьнеда, wәки hәр'ә, йane на әве h'әта к'әнге сәр бина мәбә?

— Әзе сьбе мә'нике тә быгрьм у хwә дьрежи тәкьм, гва тә дьхьм, әwe бе бьк'әвә орт'а мә, әзе wи чахи wир'а бежьм:

— Töe we p'йa xwəки, wəки сьбе töe теда həp'и, ле мьн бəрди, əзе лехьм,—бəлки əм бь ве йəки wи бьдıə сəpwəхткьрьне.

Сьбе мер у жьн чawa həвр'a п'əвк'ətьбун, öca жи дькьн.

Xwəйе мале wəхте дьxwəзə жьна xwəxə, мевəн дьк'əвə орт'е, мерьк дьбе:—Фланк'əс, тö we p'йa xwəки кö те сьбе теда həp'и, те мьн бəрди.

Wи чахи мевəн фəна xwəйе мале фə'м дькə у дьбежə:

— Əз wи аре кəwарекьм, wəки əз у töe ве зьвьста не т'əвайи бьхön, əз тö щара наhельм, wəки тö хушка мьнхи.

МЕВАНЕ ДƏК'БАЗ

P'ожəке мəрик дьчə маləке мевани. дьбе əзе həp'ма ве мале, hьнə нан бьхöм у həp'ьм.

Əw дьчə p'удьни, дьнhер'ə, wəки кəванйа мале ну hешйа кон, h'əвə дəw кьре, wəки бинə бьдə бəр wи. Əw кö гöшина дəw дьбhе, дьбе:—Хушке, гələки щəфе нək'ьшинə, həма кəвч'и дəве ə'йерхə, чəнд hека текə hекəр'ун, əз ləзьм, əзе həp'ьм.

Пашн we йəке кəвани жь шəрма дəw пашда валайи фьраqе дькə у жер'a hекəр'уне чедькə.

АШЕ ХАЛ У ХАРЗИ

Р'ожәке мәрьвәк р'адьбә, зьмере хwә дәвежә сәр ә'рәбе, дьбе: «Әзе һәр'ьм аше харзие хwә, әw шьә'да аш жь мьн настинә». Ле wәхте харзи ч'ә'в хале хwә дьк'әвә, wәки әw һатә аше wи, әw дьле хwәдә дьбежә: «П'акә, хале мьн һатйә, әwе шьә'да аш дьһәтәләки бьдә».

Бона we йәке жи щьмә'г дьбежә, бәндана аше хал у харзийә.

ГЕ НАНЙӘ, НАБӘ ЖИ

Р'ожәке мәрик т'ер'е давежә сәр пьшта гае хwә, сәр пьзмаме хwәда дьчә, wәки һьнә зьмер хwәр'а бинә.

Әw wәхте дьгьһижә бәр дәре пьзмаме хwә, гае хwә дьдә бәр шьва, дьбе мьн чь ви мират'и кьр, нәани. Wи чахи пьзмаме wи һ'әму тьшти фә'м дькә у дьбежә:

— Qөрбан, qәт бадьлһәwа гае бәләнгаз нә'бә, wәки цькарьбуйә бинә, нькарә бьбә жи.

* * *

Р'ожәке зар'е дө щинара шәр' дькьн. Бона we йәке де у баве wана һәвр'а дькьнә шәр'. Гьли дьгьижә we дәрәще, wәки әwана зар'е хwә дьдьнә пьшта хwә у дьчнә диwане шькйаткьн.

Р'ева сэр пьшта баве хwэ зар' hэвр'а хэбэр дьдьн у йэк е дьнр'а дьбежэ: «Фьланкэс, hэспе мьн р'ьнд дьчэ, йане hэспе тэ, wэрэ эм hэспе хwэ бьдьнэ qоше».

Hэма wи чахи бав жь кьрьна хwэйэ беh'ьшйе п'ошман дьбьн у пашда вэдгэр'ьн.

К'ЭРСЭНГЕ К'ЭТИЭ ДЭРДЕ КЭВЬР

Р'ожэке к'эрсэнг у кэвьр хwэр'а хэбэр дьдьн.

К'эрсэнг дьбе:—Бьре кэвьр, зутьрэке. we дэст бь ба у баране, шьли-шьлоп'абэ, we h'але тэ чьбэ?

Wи чахи кэвьр дьк'энэ у дьбежэ:—Ло мала тэ авабэ, эз кэвьрьм, ба у баран, шьли у шьлоп'эе жь мьн чь бькьн? Тё хwэр'а бежэ, wэки баране тэ кьр, те бьh'эли, бае тэ хьст, те hурхwэшби у р'у дьне ёндаби.

Лэма щьмэ'т дьбежэ: «К'эрсэнге к'этйэ дэрде кэвьр».

ТЬШТЕ ӘЗЕ ХЬРАБЙА ХWЭ БЬКЬМ

Пирэк агьр hьлдьдэ, дьбе:—Әз hэр'ьм бэ'ре бьшэwьтиньм. Хэлq ль пире дьк'энэ, дьбежьн:—Пире, бэ'р у шэwат, к'е э'мьрада сэкьрйэ?

Пире дьбе:—Әз жи заньм бэ'р нашэwьтэ, ле тьште әзе хьрабйа хwэ бькьм.

ҚӘНЩЙА ДЬНЕР'А ЧЬ?

Дӧ дәвә к'еләка һәв дьч'ерьн, дәвәк дьч'ерә, дьдә дәве дәва дьне.

Дәва һәвала we дьбе:

— Хушке, тӧ чьма зәһ'мәте дьбини, вайә ч'ерә т'ьжийә, әз жи дьч'ерьм, тӧ жи дьч'ери?

Дәва һәвала we дьбежә:

— Хушке, ле қәнщйа дьнер'а чь?

МАЛА БЬ «П'ӘРГАЛ»

Маләк һәбу, әwe мале т'ьре, wәки wи гӧндида, бь нета wана, гӧнди т'әне тен жь мала wана тьшта дьхwәзьн. Бона we йәке жи мер у жьн қьрар дькьн, wәки мала xwә баркьн у һәр'нә щики ӧса, кӧ щинар нәен, жь wана тьштәки нәхазьн.

Әwана ӧса жи дькьн у дьчьн мала xwә шики хьки-- хали датиньн.

Чәндәки шунда мерьк нан дадьгрә, к'аре xwә дькә, кӧ һәр'ә аш. Wәхте әw дьхwәзә дәве мешока бьдру, шужьне дьгәр'ә, нагәр'ә набинә. Әw дьбе:—Жьньк, к'а шужьн? Жьна wи дьбежә:—Меро, wәлә шужьна мә ӧнда буйә.

Мерьк xwә бир дькә, кӧ щинаре wана т'ӧнәнә, дьбе: —Жьньк, һәр'ә мала щинар бинә.—Wи чахи жьньк сәр мере xwә дьк'әнә у дьбежә:

— Мерьк, тӧ ньзани, wəки щинаре мə т'ӧнənə, əзе шужьне жь к'ӧ биньм?

Wи чахи мер у жьн т'əзə шашйа хwə фə'м дькьн, мала хwə диса бар дькьн, тенə щəм щинаре хwə.

МƏРИКИ ЧАWА КӦР'Е ХWƏ ШИРƏТ КЬРЬН

Wəхтəке мəрик дьк'əвə бəр мьрьне; əw гази кӧр'ед хwə дькə у дьхwазə шиpəта хwəйə к'ӧтасне ль wанакə. Wəхте кӧр'ед wи тенə доре, əw дьбе:—Лawo, ща мьр'а гӧрзə шьв биньн.—Wəхте кӧр' гӧрзе шьва тиньн, əw шьвəке нав дьк'шинə у дьдə кӧр'əки хwə, дьбе:—Бьшкенə. Кӧр' хwəстьна баве хwə дьqəдинə у шьве дьшкенə. Паши we йəке əw гӧрзе шьва дьдə кӧр'е хwəйи дьне у дьбе'—Гьшки щарəкер'а бьшкенə. Кӧр' дькənакə, нькарə бьшкенə. Бав wи чахи дьбежə:—Лawo, həрге hун həвр'а т'ьфаqбьн, hуне мина ван гӧрзе шьвабьн, кəсəк wə нькарə, ле həрге hун бет'ьфаqбьн, hуне мина ве шьве йəко-йəко бенə шькенандьне у бьк'əвнə бьн дəрбе хəлqе.

КӦР'Е ДЬЛСАХ

Р'ожəке бав гази кӧр'е хwə дькə, дьбежə:

— Лawo, тӧ иди шькьр мəзьни, т'əмйа мьн ль тə, тӧ дьчи к'ижан гӧнди, йане шьhəри хwəр'а малəке чекə.

Wəхтəк дəрбаз дьбə, бав дьбе əз гази кӧр'е хwэ бькьм, чька əw ве ширəта мьн чаwа дьqəдинə.

Бав диса гази кӧр'е хwə дькə у дьбежə:

— Лаwo, к'а бежə, чька тӧ ширəта баве хwə чаwа дьqəдини, qəт к'ижан гӧнди у шьhəрида тə хwəр'а мал дəстхьстьнə?

Кӧр' бь əщq-əщq наве гӧнд у шьhəра дьдə р'езе, дьбе, wəки мьн ван ера хwəр'а ханмане р'ьнд чекьрьнə, əва жи к'ьлите wана. Wи чахи бав сəр кьрьна кӧр'е хwəйи дьлсах дьк'ənə у дьбежə:

— Лаwo, мьн бь we нете гот, wəки тӧ дьчи к'ижан гӧнд у шьhəри хwəр'а həваləки бьгри, кӧ мала wи wан ерада тəр'а бьбə мал.

Wи чахи кӧр' жь кьрьна хwəйə зар'отие шəрм дькə у т'əзə нета ширəта баве хwə фə'м дькə.

К'ƏД ШИРЬНƏ

Хортəк qəт бəр həбуна баве хwə нəдьк'ət, р'аст—ч'əп həбуна мале п'уч дькьр.

Баве wи чəнд щара ширəт ль wи дькьр, дьго:—Лаwo, əва həбуна хwə öса бе həq нəhатйə, hьнəки фəсал хəрщкə, əм гӧнənə.

Кӧр' гӧр'а баве нəдькьр у диса бе həq—h'əсаб həбуна мале зиайи дькьр.

Wəхтəке щунда бав кӧр'е хwə дьшинə хəбате. Кӧр'е

Wи айльха хwэ дьстинэ, тинэ дьдэ баве хwэ. Баве wи п'эре кӧр' дьгрэ давежэ нав агьр, дьшэwьтинэ.

Wи чахи хорт гэлэк бэр хwэ дьк'эвэ, жь баве хwэ дьхэйидэ, дьбе:—Эз т'эмамйа мэhэке хэбьтим, ле тэ хэбата мьн qимэт нэкьр, щие бадьлhэwa эw п'эрэ авитэ агьр, шэwьтанд.

Wи чахи бав дьбежеда:—Дьнhер'и, кӧ чawa тэ чэтьн hат, wэки мьн худана э'нйа тэ бадьлhэwa авит агьр? Ле эва чэнд салэ тэ к'эда мьн п'учдькьр, чьма щане мьн нэ щан бу?

EZDIKI.COM

ПИРЬК У НӘБИ

Гӧндэкида пирэк у нэбйа хwэ дьдэбьрин.

Салэке эwана h'эрд жи нэхэбьтин, пире гот:—Эзэ иди пирьм, h'эта пайизе бьмьрьм, иди зэхира зьвьстане чи мьнр'анэ, ле qизе жи гот:—Эзэ иди мэзьньм, эзе hэр'мэ мера, иди чьма бьхэбьтьм?

Бьhар у hавин дэрбаз бу, пайиз hат, сӧр' у сэрмае, ба у багэре дэри гьртьн, ле нэ пире мьр, нэ жи qизе меркьр.

Эwана лайлащбуйи т'эзэ т'орбе хwэ hьлдан у р'йа п'ашаг'е гьртьн.

НӘҺӘQИ Ә'РДЕ НАМИНӘ

Wәхтәке wәлатәки дьбә нангьрани, гөндиед к'әсибә бәләнгаз дьк'әвнә һ'аләки хьраб. Әwана бона кәри нан зар'е хwәр'а дәстхьн мал-һ'але хwә дьһельн, дьчьнә шһәра бьхәбьтьн.

Жь гөндәки дө һәвал жи п'әвдьк'әвьн у дьчьнә шәһәрәки, wәки хwәр'а пеләке бьхәбьтьн, һьнә нан зар'е хwәр'а дәстхьн у диса вәгәр'ьн.

Әwана дьчьнә шьһәрәки, һәр йәк дьк'әвә сәр хәбате у соз дьдьнә һәв, wәки һ'әта бьһаре бьхәбьтьн, паше диса һәвр'а вәгәр'нә гөнде хwә.

Wә'де wани к'ьвшкьри к'öта дьбә, әwана к'аре хwә дькьн у бәрбь гөнде хwә р'едьк'әвьн.

Әwана р'ева һәвдöр'а шьровәдькьн, чька к'е чьqас п'әрә хәбьтйә, к'е чь һурмур жьн-зар'е хwәр'а к'ьр'йә. Wи wәхти һәваләк дьньһер'ә, wәки һәвале wи дьне эп'ещә һурмур зар'е хwәр'а к'ьр'йә, жь wи зә'фтьр п'әрә qазанщкьрйә. Әw дьле хwәда дöшöрмиш дьбә, wәки һәвале мьне һәр'ә бежә, әw зә'ф п'әрә хәбьтйә, ле әз тьшт пенәбуйимә у һьндьк хәбьтимә. Wи чахи qәдре мьне нава гөндда, щәм к'өлфәта мьн бьк'әвә. Бона wе йәке жи әw qьрар дькә, wәки р'ева һәвале хwә бькöжә, п'әре wи, һурмуре wи хwәр'а һьлдә.

Әwана п'ьр' дьчьн, һьндьк дьчьн, һәвале qәлп е дьнер'а дьбежә:—Wәрә әм qасәке р'унен, р'ьһ'әтбьн.

Wəхте əw р'удьнен р'ьh'ətбьн, həвале дьлсах п'алдъ дə, wəки h'əвəки hесабə, həвале qəлп к'ере дəрдьхə у сəрр'а дьсəкьнə, дьбежə:

— Əзе тə вьра бькӧжьм,—həвале wи же hиви, р'əлца дькə, дьбежə:

— Чь п'ərə у hурмуре щəм мьн hənə, əзе тəр'а нивикьм у əз сонд дӧхӧм, wəки əм чунə гӧнд т'ӧ кəср'а тьштəки набежьм, əзе бежьм хəбат т'ӧнəбуйə. əз hаqаси хəбьтимə. Т'əне мьн нəкӧжə, ньhа ч'ə'вс жьи у зар'а мьн р'ейə, кəсəк т'ӧнə, wəки wана хwəйкə. бьhел ч'ə'вс мьн ч'ə'вс к'ӧлфəте мьн к'əвə.

Т'ӧ лава у р'əща həвале бенсаф найнə йоле, əw wе qьрара хwə нашда вənак'ьшə. Həвале бəлəнгаз дьбинə. wəки we wи бькӧжə; həма wи wəхти кəлəмəки гунйа ба ледьхə у wедəрер'а дəрбаз дькə.

Həвале бəлəнгаз жер'а дьбежə:

— Тӧ нəhəqпс мьн дьки, гӧне мьн дьки стуе хwə. əва нəhəфи ə'рде намипə, вьра т'ӧ кəс шə'де мьи у т т'ӧнə, бьра əв кəлəме hана шə'де мьи у тəбə.

Həвале бенсаф wи дӧкӧжə, дькə нəwалəке, нəwале сəрда hлдьшинə, п'ərə у hурмуре wи hьлдьдə у те мала хwə.

Wəхте əw те мала хwə, жьна həвале wи те, же дьпьрсə, wəки к'ане мере we чьма нəhатйə.

Əw дьбежə, wəки wəхте əwана чунə шьhəр, əwана hов ӧндакьрьн, h'этани hатьна хwə т'ӧ щарəке жи əw нəдитйə. Жьнка бəлəнгаз п'оси-п'осидə вədьгər'ə мала хwə у ч'ə'вс we р'йа мере we дьqər'ьмə.

Wəхтəк дəрбаз дьбə, р'ожəке həвале беисаф бəр дəри сəрч'ə'ве хwə дьшо, жьна wи жи аве дест дькə. həма we дəqe ба ль кəлəмəки дьхə у тинə бəр дəре wанр'а дəрбаз дькə. Wəхте həвале беисаф ч'ə'в ль кəлəм дьк'əвə, гьлие həвале wи дьк'əвə бире у дьк'ənə. Wи чахи жьна wи пəй ə'нə'на дьк'əвə, кö əw чьма к'əнйа. Бəре ə'wльн əw нахазə р'астие жьна хwəр'а бежə, ле паше, wəхте жьн гəлə hиви дькə, wəки əw нəйнəсиа к'əне хwə бежə, əwи чь анйə сəре həвале хwə, йəко-йəко жьна хwəр'а дьбежə.

Паше дьбежə, wəки к'əне мьн сəр we йəке hат, wəхте мьн дьхwəст əw бькöшта, əwи мьнр'а гот: «Бьра əв кəлəм шə'де мьн у тəбə». Бона we йəке жи к'əнйам, əв кəлəме бе зар у зьман we чь шə'дəтиа мьн у wи бьдə? Жьна wи кьрьна мере хwəйи беисаф qəбул накə, бəр хwə дьк'əвə, кö мере we чь анйə сəре hевале хwə. Wəхтəк дəрбаз дьбə, р'ожəке мер у жьна хwə шəр' дькьн, мер ль жьна хwə дьхə. Wи чахи жьна wи дьчə диwане у шə'дəтиа мере хwə дьдə, wəки əwи чаwа р'ева у к'идəре həвале хwə сəба п'əра көштйə.

Wи чахи диwан те wи дьгрə у дара дараг'ащева дарда дькə.

Бона we йəке жи щьмə'т дьбежə, wəки дьзи бəр сйа бöшкöледа жи насəкьнə, нəhəqи ə'рде наминə, у бона хьрабйе п'еша мəрйа жи дькарə **шə'дəтийа мəрйа** бьдə.

АХЬРЙА НӘҺӘQА

Wәхтәке р'уви дьк'әвә тәнгасие, тьштәки дәстнахә, wәки бьхwә. Әw гәләки дӧшӧрмиш дьбә, р'о дькә, дьпивә, кӧ чаwа бькә, бәлки р'ьсqәки хwәр'а дәстхә. Паши гәлә дӧшрмишбунер'а әw фәнәкә аwа ишат дькә: «Әзе һәр'ьм бежьмә тәйрәда, кӧ әз дьчьмә һ'әще, һун жи мьр'а наенә һ'әще? Әзе wана бьбьмә нәпәнике, бьхӧм».

Хеләке шунда р'уви те qәрахе гӧнд р'асти кәwе те. Қәw жь wи дьпьрсә: «Һа, бьре р'уви, ог'рьбә, те весбе һа к'ӧда һәр'и?».

Дьбе:—Зә'ф р'азимә, wәлә мьн qьрар кьрйә һәр'мә һ'әще әзи иди мәзьньм, мьрьн һәйә, жийин һәйә, әзе һәр'ьм бәлки гӧне хwә афукьм.

Қәw дьбе: — Бьре р'уви, wәки тӧ мьн жи хwәр'а бьби wе чь бә? Әз жи дьхwәзьм һәр'мә һ'әще.—Э, — дьбе—сәр ч'ә'ве мьн, әз жи хwә һәваләки мина тә, дьгәр'ьм, әме хwәр'а бь хәбәрдан, әшq у ша һәр'ьн.

Р'уви у кәw п'ьр' дьчьн, һьндьк дьчьн, р'асти дикәки тен. Дик дьбе'—Хwәде херкә, бьре р'уви, хушка кәwе, һуне аwа к'ӧда һәр'ьн?.

Р'уви дьбе:—Wәлә әме һәр'нә һ'әще. — Әз һ'әйрана wәмә, ща мьн жи хwәр'а бьбьн, әз жи дьхwәзьм бемә һ'әще.—Р'уви дьбе: — К'әрәмкә wәрә, хwә бь льнге мә наей, чьqас һәвале мә һәбьн, һаqас башә.

Хеләке шунда р'уви wана дьбә бәр qӧла хwә у дьбе-

жә:—Гәли бьра, wәрьн әм ишәв вьра xwәр'а hесабьн, сьбе диса бьднә сәр р'йа xwә.

Р'увн wана дьхапинә, дькә qӧла xwә у xwә дьдә бәр дәве qӧле. Әw пешие мә'ниа дик дьгрә у дьбежә:—Бьра, тӧ чьма нәhәqие дьки, ниве шәве, йане хеләкә шәве дьчә, дьки qиqьли-qи, хәлqе жи т'ьре wәки сьбәйә, р'адьбьн дьдьнә сәр р'е. Е льнге wан дьшәwьтә, е дәсте wан дьшәwьтә, бәс нинә тәр'а?—У незики wи дьбә, дькә нав ләпе xwә. дьхwә. Хеләке шунда әw мә'не кәwе дьгрә у дьбежә—Бьра, тӧ зани, wәки тӧ жи мина дик нәhәqи ль хәлqе дьки, сьбе шәбәqе р'адьби сәр т'ар' у дьки qьбә-qьб, хәлqер'а дьди ч'ер'а, чьма хәлq xwә дәйндаре тә нинә?.

Кәw дьньhер'ә, wәки р'уви мә'нйа ле дьгрә, дьбе:—Р'уви, әз заньм тӧ мә'на мьн дьгәр'и, wәки мина дик мьн жи бьхwи, wәки тӧ мьн бьхwи, те чь ләзәте бьбини? Т'әви hәвдӧ әз нив гьрванкәмә, тӧ мьн нәхwә, әз щие щәндәка заньм, тӧ бьдә ду мьн, әзе тә бьбьм сәр wан щәндәка, чьqас дьхwи, бьхwә. Р'уви р'ази дьбә у дьдә пәй кәwе дьчә. Кәw wи дьхапинә у дьбә щие неч'ирвана. Wәхте неч'ирван ч'ә'в р'уви дьк'әвьн, тә'жи—т'уле xwә бәрдьднеда, wи дьхәньqиньн. Кәw дурә-дур ль р'уви дьньhер'ә у дьбежә: «Ахьрйа нәhәqа hәрт'ьм жи awa хьлаз дьбә».

EZDIKI.COM

НӘВАЛЕ ҚӘЛП

Wəхтəке мə'си у мə'р дьбьнə həвале həв. Р'ожəке мə'си дьбе:—Бьра, wəрə сəр пьшта мьн сйарбə, əм hьнəки хwəр'а сəр бо'ре сəйрамишбьн.—Мə'р р'азибу'на хwə дьдо у хwəр'а сəр бə'ре дьгəр'ьн. Хелəке шунда мə'р тəме хwə ль мə'си хьраб дькə, дьбе: «Əва анщах к'ətйə фəсале, бьсə əз ви вədьм» у дьране хwə пьшта мə'сида дькə харе.

Мə'си дьбе: — Бьра, тö чь дьки?

Мə'р дьбе:—Бьра, wəлə wəхте тə h'əвəки хwə хар кьр, əз тьрсйам у бейи h'əмде мьн дьране мьн пьшта тəда чу.

Мə'си дьбе:—Хушке, wəки öсанə бəр хwə нəк'əвə, тьштə накə, öса бькə, wəки щарəкə майин шаш нəбн. Əwана хелəке жи дьгəр'ьн, мə'р дисa тəме хwə хьраб дькə у дьране хwə пьшта мə'сида дькə харе.

Мə'си дьбе:—Hа хушке, ле ве щаре чь бу?

Wи чахи мə'р хwə мькöр' те у дьбежə:

— Хушке, wəлə əw хəйсəте мə мə'ранə, wəки əм к'ер'а дьбьнə həвал жи, дисa дьгəзьн.

Wи чахи мə'си хwə хуши бьне аве дькə у мə'р сəр пьшта wи дьк'əвə.

Мə'р дьбе:—Хушке, мьн кьрйə, тö нəкə, мьн хьлазкə, əзе бьхəньqьм.

Мə'си щаба wи дьдə, дьбежə:

— Хушке, həрке хəйсəте wə мə'ра гəстьнə, ле хəйсəте мə мə'сиа жи хwə хуши бьне аве кьрьнə—у дьк'əвə бьне аве, мə'р жи дьхəньqə.

Р'ӧh' ШИРЬНӘ

Wəхтəке пирək həбу, пире гəлəк жь нəбие хwə h'ьз дькьр, wəхте нəбики we нəхwəш дьк'ət, əw бəр сəре wи р'анəдьбу, əw дəрман дькьрьн, эмиш дьдае, мьжул дькьр, h'əта əw qəнщ дьбуи. Пире чьqас р'ож бу дьа дькьр, дьгот:

— Хwəде, тӧ мьн qӧрбана кӧр'е мьн у нəбие мьнки, бьра əw дəрде мьн бьбиньн, ле əз дəрде wан нəбиньм.

Р'ожəке нəбие we бəрəв дьбьн, дьбе пирка мə чьqас р'ожə aha дьбежə, wəрə əм we бьщер'ьбиньн чька əw бь зар дьбежə, йане бь дьл дьбежə.

Эварəке, wəхте пире р'адзе, нəби we п'остəки бызьна зəнгьл дькьн, йək п'ост wардьгрə, hьнə ар сəр ч'э'ве хwə wəр дыкə у тə'рйеда дьчə, дəст дькə qьр'ка пире. Пире ч'э'ве хwə вədькə, дьньhер'ə qəрəт'ук чок дайə сəр дьле we, дьхазə бьхəньqинə. Пире дьтьрсə, дьбе —Бой хwəдебə, тӧ к'ейи, чь жь мьн дьхази?

Нəбие we дьбе:

— Əзрайильм, hатьмə ве мале, гəрəке р'öh'е йəки бьстиньм. Пире лавайа-диляка дькə, дьбе əз бəхте wəдамə, р'öh'е мьн нəстиньн, вайо к'еляка мьн 3—4 нəбие мьньн, həр'ə р'öh'е wана бьстинə. Хӧləсə, нəби пашн we йəке пире дьhельн, дьчьн дьк'əвьнə нава щие хwə. Сьбе шəбəqе пире диса дьчə р'уе нəбие хwə у дьбе: «Хwəде мьн qӧрбана wəкə.»

Wи чахи нəбие we дьк'əньн у дьбежьн:

—Пире, ле эваре, wəхте «Р'öh'ьстин» hат, тə чь дьгот?

Wи чахи иди пире сәр һ'әсә-һ'әса дьк'әвә, wәки нәбие we әw йәк кьрьнә, дьбе:

— Лawo, дә әз чawa бькьм, дьнйа р'оньк ширьнә, мәрьв чьqас э'мьр бькә, ле диса дьбе һьндькә.

Нәби бәр дьле пиреда тен у дьбежьн:

— Пире, qәт бәр xwә нәк'әвә, бона һәр к'әси р'öһ'е wи жь һ'әму тьшти ширьнтьрә.

ДИНСЬЗАР'А ИМАНСЬЗ ЛАЗЬМЬН

Р'ожәке гöрәк дәштеда р'асти һәспәке те, әw тәме xwә ль һәспе хьраб дькә, wәки бöxwә. Һәсп жи дьньһе-р'ә, wәки хьлазбуна we жь гöр т'önә, әw гази гöр дькә у дьбежә:

— Әз заньм, те мьн бьxwи, ле бәри харьне әз дьхазьм һивике жь тә бькьм.

Гöр дьбе: — Бежә, xwәстьна тә чйә, әзе бинмә сери, бьра т'ö кöл дьле тәда нәчьнә гор'е.

Һәсп дьбе: —Әва һ'әвт салә әз жь дәсте сола xwә дькöльм, әз һиви дькьм, тö we сола мьн бьк'шини, паше мьн бьxwи.

Гöр дьбе:—Һәма һивйа тә әв бу? Тö бьмәр'ьхә, әз ве сәһ'әте сола тә бьк'ьшиньм, бьра әw хәм дьле тәда нәчә гор'е.

Wәхте гöр дәве xwә незики сола һәспе дькә, кö гьвә

сола we бык'шинэ, wи чахи hэсп р'эфэсэкэ öса дьдэ э'нйа гöр, wэки эw геж дьбэ, дык'эвэ.

Wэхте hэсп дьнhер'э гöр нэh'ьш к'этйэ, р'адьбэ дьр'эвэ, дьчэ жь дэсте гöр хьлаз дьбэ.

Хелэке шунда h'ыше гöр те сери, р'адьбэ у хwэр'а дьбежэ:—Мьнр'а öса лазьм бу, бе баве тэ налбэнди кьрьбу, кале тэ налбэнди кьрьбу, wэки тэ дьхwэст налбэнди бькра?

К'ЭР У ДЭВЭ

Р'ожэке к'эр у дэва мэрики hэвр'а п'эв дьк'эвьн у жь мала хwэйе хwэ дьр'эвьн, дьчьнэ дэштэкэ чаир-чиман, хwэр'а дьч'ерьн у р'ьh'эт дьгэр'ьн.

Wэхтэке шунда к'эр тэме хwэ ль дэве хьраб дькэ, кö э'щебэке бинэ сэре дэве, wэки эw дэшт у зозан гьшк бьгьhижэ we.

Hэла к'эр бэр we фэне дьгэр'йа, wэхтэке дэнге зэнгьле дэвэ-дэлила те.

— К'эр дьбе жь ве йэке четьр т'önэ, эзе бькьмэ зьр'ин, бьра бен дэве бьбьн, hэми к'эр базьргана нэ лазьмьн, мьн набьн.

Wэхте базьрган к'елэка wанр'а дэрбаз дьбэ, к'эр дэвер'а дьбежэ:

— Хушка дэвэ, wэлэ зьр'ка мьн те, эзе бькмэ зьр'э-зьр'.

Дэвэ дьбе:—Гьди, чэнд дэqа жи нэкэ зьр'э-зьр', бьра

базырган дәрбазбә, иди к'ефа тәйә, дьки зьр'ә-зьр', чь дьки бькә.

К'әр дьбе:—Хушке, әз хwә нькарьм зәвткьм у дькә зьр'ин.

Базьргынбаши һ'өкми сәр хөлам-хьзмәк'аре хwә дькә, дьбе: «Көр'о, ща р'абьн бьнһер'ьн, әw чь мәрк'әбә ве чоле дькә зьр'ин?»

Хөлам дьчьн, дәве у к'әре дьдьнә пешйа хwә тиньи. т'әви базьргане хwә дькьн у дажон.

П'ьр' дьчьн, һьндьк дьчьн, к'әр qастәнә хwә давежә ә'рде у жь щи нальпьтә.

Хөлам-хьзмәтк'ар чь илащ дькьн, к'әр р'анабә. Дьнһер'ьн, wәки к'әр р'анабә, һьлдьдьн дьдьнә сәр п'алане дәве у дажон.

Дәвә дьле хwәда дьбежә: «Ло һәла мьн у ве к'ора бьнһер'ьн? Хәлq ве дәwса бефә'ма датинә, әwe жи әз дәwса бефә'ма данимә, һьндьк нинә, wәки әве әз дамә гьртьн, нһа жи сәр пьшта мьн сйарбуйә.»

Хеләке шунда дәвә к'әрер'а дьбежә:

— Хушке, тө зани, wәки лотка мьн те, әзе бьдмә лотька, тө хwә бьгрә.

К'әр дьбе:—Хушке, әз бәхте тәмә, нһа нәдә лотька,һ'әта мьн жь пьшта тә датиньн, һәма тә да лотька әзе бьк'әвьм, чька чь бе сәре мьн.

Дәвә дьбе:—Хушке, һьнәки пешда зьр'ка тә дьһат, нһа жи лотька мьн те.

Һәла гьли дәве дәведа бу, әw дьдә лотька, к'әр сәр пьшта we дьк'әвә, пьшта we дьшке у гәвәр дьбә.

ЧАWA МӘРИКИ СЕ ШИРӘТ К'ЬР'ИН

Зәмане бәре мәрик гәләки дьк'әвә бәләнгазие, öса сәхир у бәләнгаз дьбә, чаwа дьбежьн, нәйнук жи наминә кö хwә пе бьхöринә.

Әw р'ожәке дәм-хатьре хwә жь жьн у зар'е хwә дьхwазэ у т'әрк'әсәрати дьне дьбә, дьбе әз hәр'ьм бәлки h'әвә нан к'ölфәте хwәр'а дәстхьм, йане wәки нькарбьм дәстхьм, бьра мьрьна жьн у зар'е хwә бәр ч'э'ве хwә нәбиньм.

Әw п'ьр' дьчә, hьндьк дьчә, wәхтәке дьгhижә шьhәрәки, әw даг'ли нава шьhәр дьбә у хwәр'а щәм дәwләтики хәбате дьгәр'ә.

Паши гәлә чәтнайа әw щәм qawәчики дьбә бәрдәстн. Qawәчи жер'а qьрар дькә, wәки сьбе h'әта эваре бәр дәсте wи бьхәбьтә, h'әwле чекә; нане wи, харна wи h'әwләчи hьлдьдә сәр хwә. Соз дьдә сале жи зер'әки бьде. Хорте к'әсиб бь ви qәwли чар-пенщ сала щәм qawәчи дьхәбьтә. Паши чәнд сала әw h'әqйата хwә жь qawәчи дьстинә,бәрбь мала хwә р'едьк'әвә.

Wәхте әw жь шьhәр дәрдьк'әвә, дина хwә дьдеда, вайә qәрахе шьhәр мәрик хwәр'а буткәкә валада р'уньштйә у р'ewйар'а дьбежә:

— Әз ширәта дьфрошьм, hа ширәта дьфрошьм!

Хорт незики wи дьбә у же дьпьрсә:

— Баhе ширәте тә чийә?

Әw дьбе:—Wәлә баhе ширәте мьн зер'әкә.

Мерьк дьбе:

— Qörба, ширəте тə чьнə, wəки hаqас бьhа дьфроши, hьнəки арзанкə, əзе жи бьк'ьр'ьм.

Хwəйе ширəта дьбе:

— Wəлə əз qət qörьшəки жи кем накьм, дьк'ьр'и əwə, нак'ьр'и əwə.

Мерьк дьбе мьн чь кьр мале п'ьр', кö чь бькьм кавр'е кör', wəлə əзе зер'əки хwə бьдьм ширəтəке бьк'ьр'ьм, чька ширəте ви чьнə. Əw зер'əки дьдə кале, дьбежə:—Дə бежə чька ширəта тə чйə?

Кале дьбе ширəта мьнə ə'wльн əвə: «Сəбьр həйə ськ'анə. Wəхте төйи hерсбуйи т'ö qьрара дəрнəхə!»

Хwəйе зер'а дьле хwəда дьбежə, ло мала ви хьраб нəбə, мьн чьма əв ширəт ньзанбу, кö мьн həqе хwəйи салəке да ви.

Мерьк дьбе мьн зер'əки хwə бадьлhəwa да, wəлə əзе ширəта дьне жи бьк'ьр'ьм, чька əw чйə?

Əw зер'əки дьне жи дьдə кале у дьбе ширəта хwəйə дьне жи бежə:

Кале зер' hьлдьдə у дьбежə:

— Məh'буб əwə, дьл h'əбандйə.

Хорт hьнəки жь кале дур дьк'əвə, дьбе:

Мьн həми hərдö зер'е хwə бадьлhəwa дае, wəлə əзе ширəта сьсйа жи бьк'ьр'ьм, дьле хwə р'ьh'əткьм, чька əw ширəт чйə?

Əw пашда вədгəр'ə дьчə щəм кале, зер'е хwəйи дьне жи дьде у дьбежə:

— Ширəта хwəйə дьне жи мьр'а бежə.

Кале дьбе:

— Лаwо, wəки р'е дьк'əви, к'едəре шəв к'ətə сəр тə, wедəре жи бьминə, р'йа шəв бь qəзйайə.

Хорт патка стуе хwə дöхöринə у п'оси-п'осидə qəрахе шьhəр дьгижə базьрганəки у бəрбь wət'əне хwə р'едьк'əвə. Əwана п'ьр' дьчьн, hьндьк дьчьн, wəхтəке тə'ри дьк'əвə сəр wана.

Хорт базьрганбашир'а дьбе:

— Qöрба, wəрə əм ишəв вьра бьhewрьн, сьбе р'абьн həр'ьн.

Базьрганбаши qайил набə, дьбе:

— Qöрба, h'əта əм ишəв вьрабьн, əме эп'ещə р'йа хwə бьщə'диньн,—у əwана хортр'а qаил набьн, дьчьн.

Хорт дьбе:

— Wəлə əз наем, ле чьма мьн хəбата хwəйə салəке бадьлhəwа дайə ширəт к'ьр'йə?

Хорт шəв wədəре р'адьзе, сьбе зу р'адьбə, дьнhер'э вайə диса we базьрганəки we р'ер'а те, əw дьчə ижар дьгhижə ви базьргани, дьчə.

Əw п'ьр' дьчьн, hьндьк дьчьн, дина хwə дьдьнеда, we сəре р'е чəнд мəри т'алан кьрьнə у köштьнə.

Хорте к'əсиб дина хwə дьдеда, wəки əw мəри хwəйе базьргане эваренə, wəки гöhдарйа wи нəкьрьнə у данə сəр р'е hатьнə, ньhа жи бьнhер'э qачаха чь анйə сəре wана.

Хорт wи чахи дьле хwəда дьбежə: «Əв ширəта кале бадьлhəwа нəчу, мьн кö ширəта кале нəк'ьр'йа, ньhа əз жи мина вана köштибум».

Əwана wан мəрйа сəр р'е hьлдьдьн, ч'ə'л дькьн, дьчьн.

Wəхтəке шунда əwана дьк'əвнə дəштəкə бəр'и-бəр'и-стан, бь сəда километра дьчьн, ле ч'ьлка аве набиньн.

Паши гəлə чəтнайа əwана дьгhижнə сəр бирəке, базьрганбаши ə'мри сəр хöламе хwə дькə, wəки йəк жь wана бык'əвə бире аве дəрхə, кö дəвə-дəлила авдьн.

Əwана к'ижан хöлами дадьхьнə бире, h'əта ниве р'е əw дькə qир'ə-qир': «Wəй мьшк-мə'ра əз харьм, мьн пашда бьк'шиньн.» Öса жи т'ö хöламəк нак'əвə бире, аве нак'ьшинə.

Базрганбаши созе эп'ещə зер'а хорте кö wанар'а дьчə дьдə у wи дадхнə бире.

Хорт ə'лба т'ьжи дькə дьдə wана, к'öтасие əwана бона п'əра нəднə гəдə, wи биреда дьhельн у дьчьн.

Биреда дəсте хорт ə'рд у ə'зман дьqəтə, дьбе wəлə иди хьлазбуна мьн т'öнə, əзе вьрада бе хwəйи бьмрьм. həла хорт ве хйаледа бу, дина хwə дьде, wəки дö зьвти бəр сəкьнин, ə'мьр кьрьнə сəр, wəки əw бьдə ду wана. Хеləке шунда əwи дьбьнə бəр дəрики, дəри ле вəдькьн, дьк'əвьнə höндöр' у хwəхwə жи дьчьн.

Wəхте хорт дьчə höндöр'е от'ахе, дина хwə дьдеда, мəрики we сəре жоре р'уньштйə. Мəрьв саwа кöле жь хорт дьгрə, hьнəки жь wи weда пирəке хwə хəмьландйə т'əшйе дьр'есə, ле орт'а от'ахе we нава т'əштə авда бəqəкə бəдəwə аwаз-аwази дьчə-те.

Паши хош-беша хwəйе мале дьбежə хорт:

— Əзе пьрсəке бьдмə тə, həрге тə р'аст гот, əзе qəн-

щикэ мэзьн тэр'а бькьм, ле wэки тэ р'аст нэгот, тӧе ве бireда бьмини, бьмри.

Хорт дьбе бежэ, к'а пьрса тэ чйэ?

— Эв пира hана р'ьндэ, йане эв бэqа нав аведа?— Xwэйе мале дьпьрсэ.

Хорт дьк'эвэ орт'а дӧ кэвьра: «Бежьм пире р'ьндэ, дьбэ ль wи xwэш нэе, ле бежьм бэq, дьбэ диса ле xwэш нэе.»

Ньшкева ширэта wийэ к'ьр'и дьк'эвэ бире, дьбе ле мьн зер'эки xwэ чьма да к'ьр'и, wэлэ эзе бежьм, чь же дэрте, бьра дэре.

Хорт дьбе:

— Бьра, мэh'буб эwэ, дьл h'эбандйэ.

Wэхте хорт ван хэбэра дьбежэ, бэq дьwэрьмэ-дьwэрьмэ у дьт'эqэ, wэхте дьт'эqэ qизэк на, h'ӧслщэмалэк жь qалбе бэqе дэрдьк'эвэ у дькэ qир'ин: Бой xwэдебэ, к'ьнше мьн мьнр'а биньн, hа шэрмэ.

Эwана к'ьнша пер'а-пер'а тиньн, пьшта xwэ дьдьне, h'эта эw к'ьнще xwэ xwэдькэ.

Хеләкэ дьне шунда дьнher'ьн, wэки ижар пире wэрьми-wэрьми у т'эqйа.

Паши we йэке хорт сэрhатйа xwэ пире у бэqе дьбежэ:

— Тӧ ве к'ӧлфэте дьбини?—Эw дэсте xwэ дьрежи we к'ӧлфэте дькэ, йа кӧ жь кьрасе бэqе дэрк'этьбу.—Эва к'ӧлфэта h'элала мьнэ,—хорт дьбежэ,—ле эве пира щэ'ду эw кьрьбу бэq у дьгот илаhи-билаhи гэрэке тӧ мьн бьстини.

Мьне паши ве гозэле чawa эв пир бьстэнда? Бона we йэке жи эва h'эвт сале мьн у ве пире эв бу, ле сера мэ жи нава ве хэбэреда бу, wэки бэq диса бьвйа мэрьв.

Чьqac мэрьвед кö дьhатнэ щэм мьн, мьн жь wана дьпьрси:

«Жь ве бэqе у пире к'ижан р'ьндэ? Hьнэка дьгот, пире р'ьндэ, hьнэке дьне дьготьн бэqэ р'ьндэ у бь wи щур'эйи сера пире бэтал нэдьбу.»

— Хöлэсэ, хорте дэлал, тэ мьразе мьн кьр, дэ ньhа тö бьхwэзэ, эз жи мьразе тэ бькьм.

— Эз тьштэки жи нахwэзьм,—хорт дьбежэ,—т'эне тö р'е нишани мьнкэ, эз дэремэ сэр р'у э'рде.

Хwэйе мале хöрщэ зер' мерькр'а дадьгрэ, мэрики пер'а датинэ у wи дьбьн, р'е дьхьн.

Хорт wэхте дэрдьк'эвэ, иди льнге wи шабуна э'рд нагрэ, эw шэв у р'о хwэ дькэ йэк, wэки зу бьгьhижэ мала хwэ.

Хöлэсэ, паши чэнд р'ожа эw эварэке дьгhижэ мала хwэ, дьбе эз р'абмэ сэр к'öлэке чька жьн-зар'е мьн чь дькьн, гэло саг'-сьламэтьн?

Хорт р'адьбэ сэр хани, wэхте к'öлэкер'а дьньhер'э, чь бьнhер'э, we жьна wийе дэсте хwэ дайэ бэр сэре хортэки, р'азайэ.

Эw жь hерса иди т'эмул накэ, т'ьвьнге стуе хwэда тинэ харе у дьрежи гэдэ дькэ, wэки бькöжэ.

Hэма wи чахи ширэта калейэ дьне дьк'эвэ бире, кö «Сэбьр hэйэ, ськ'анэ».

Әw хелəке сəр к'öлəке р'удьне, щьг'арəке дьк'шинэ, дьбе чька жь хорт у к'öлфəта мьн чь дəст дьдэ.

Хелəкэ шəве дьчэ-начэ жьна wи хортр'а дьбе:

— Лawo, ша hьнəки wеда həр'э, тə щи т'əмам жь мьн стəндйэ.

Həма wи чахи нот'ла т'асэ ава сар сəр мерькдакьн, əw щида сар дьбэ у дьбе: «Həйле хwəде мала мьн хьраб кьри, нə əва кöр'е мьнэ, hьндьк ма, wəки əз кöр'е хwэ бькöжьм!» Həма wи чахи əw дьбежэ:

— Həр'э кале, əw к'əда мьнэ се сала тə h'əлалбэ! Ширəте тə əз чьqас qəзйа хьлазкьрьм.

EZDIKI.COM

ШƏР'Е ЖЬНА БЬТЬРСЭ

Мəрьвəк чьqас сьбəйə дьа-дьрозга дькэ, дьбе: — Хwəде, тö мьн жь шəр'-шьлт'аг'а хwəйки! Жьна wи р'öжəке мере хwəр'а дьбежэ:

— Мерьк, тö чьqас р'öжэ дьа дьки, дьбежи хwəде, тö мьн шəр'а хwəйки, qət чьма набежи хwəде тö мьн жь шəр'е жьна хwəйки?

Мерьк гьлие жьна хwэ бəр тьштəки h'əсаб накэ у həла сəрда жи сəр we дьк'энэ, дьбежэ:

— Жьн чьнэ, wəки шəр'е wана чьбэ?

Əва гьлие мере we гəлəки we дьгрэ у дьле хwəда дьбе:—Бьра мьн у тəр'а qрарбэ, wəки сəба ви гьлие тə

əз ə'щебəкə öса бинмə сəре тə, кö тö чьqас саг'би, бира тə нəчə у тö заньби чйə жьн у шəр'е we.

Р'ожəке мере we кö дьчə зəвие р'акə, əw нане мере xwə дьбə зəвие у чəнд мə'сйа жи дьк'ьр'ə, дькə бьне шалка xwə, дьбə. Wəхте мере we мач'а шот дьгрə, жь сəрикн дьчə сəре дьне, əw пəй мере xwə дьчə у мə'сйа давежə хəта щот. Паши нане нивро мерьк диса дəст бь р'акьрьна зəвие дькə, жьньк жи фьраqе xwə hьлдьдə, həр'ə. Wəхте мерьк зəвие р'адькə, дьнher'ə, вайə хəта щотда we мə'сик к'ətйə, hьнəки weда дьчə диса мə'сики дьбинə, хöləсə h'əта сəре акосе эп'ещə мə'сиа дьбинə. Əw дьбе, wəлə əва шивəкə р'ьндə у пəй жьна xwə дьк'əвə, дьбе: «Жьньк, мьн əв мə'си хəта щотда дитьн, эваре чекə, h'əта əз тем.»

Эваре, wəхте мерьк жь щот вədгəр'ə, дьбе: «Жьньк, мьр'а шпве бинə».

Жьнк hьнə нан, qат'ьх дьдə бəр, дьбе: «Бöxwə»:

Мерьк дьньher'ə, wəки жьна wи мə'си нанинə бəр. дьбе:

— Жьньк, к'ане тə мə'си ченəкьрьнə?

Дьбе:—Мерьк, мə'сие чь, тə к'ənге мə'си к'ьр'инə?

Мерьк дьбе:

— Жьньк, ле мьн зəвиеда мə'си нədитьн, нəда тə, həла тə жи гот, wəки əзе hазьркьм, h'əта тö эваре тейн.

Жьньк дьбе:

— Меро, xwə тö дин нəбуйи, мə'си у зəви, qət к'е дəwранада дитйə, wəки мəрьв зəвиеда мə'сиа бьбинə?

Мерьк диса сəр гьлие xwəда дьк'əвə у дьбе:

— Жьньк, хwə əз нə кор бум, мьн хəта щотда дит у да тə.

Жьньк дькə qəрəбальх у гази щинаре хwə дькə, дьбе:—Wəлə мере мьн дин буйə, wəрьн к'омəке бьднə мьн.

Щинар тен пьрс-пьрсйара дькьн, мерьк дьбе:—Һ'əйран, əз дин нəбумə, мьн иро хəта шотда чəнд мə'си дитьн, данə жьна хwə, wəки чекə, һ'əта əз жь шот вəдгəр'ьм, ньһа əз һатьмə, дьбе мə'сие чь, wəкн öсанə, тö дин буйи.

Щинаре wан жи wəхте наве хəта щот у мə'сйа дьбһен, тенə сəр we фькре, wəки р'асти жи мерьк дин буйə. Жьньк т'əwəqə дькə, wəки мере we стунева гьредьн, йане на паши чуйна wана дьбə we у зар'ахə. Т'ö лавайи у диляке мерьк дəрбаз набьн у wи qəwин стунева гьредьдьн, дьчьн. Хелəжə шəве дьчə, мерьк бəр жьна хwə лава дькə, дьбе:—Жьньк, р'асти жи һ'ьше мьн сəре мьн чубу, əз иди п'акьм, һиви дькьм тö мьн бəрди. Дə, жьньк һ'əсабе хwə занə, wи бəрдьдə у р'адзен.

Сьбе диса мерьк р'адьбə, дьчə щоте хwə. Жьньк дьчə базаре, мə'сиа дьк'ьр'ə, р'ьнд сор дькə, дькə бьне савар у эваре, wəхте мере we те, дьдə бəр. Мерьк wəхте лоqəке-дöда савар дьхə, дьнһер'ə сəре мə'сикн вайə, бьне саверда те ханекьрьне, əw жь савар пашда вəдьк'ьшə, дьбе, «Жьньк, ви нани һьлдə, əз диса дин бум, мə'си тен бəр ч'ə'ве мьн».

Wи чахи жьньк дьк'ənə у дьбежə: «бьхwə, тö дин нəбуйи, тö öса саг'-сьламəти, чawa döһ саг'-сьламəт бу-

йи, т'әне әва шәр'е жьна бу, wәки тӧ гиһанди ве р'оже.

Паши ве йәке мерьк т'әзә фә'м дькә, wәки әва кьрьне жьна wи бунә. Жь we р'оже шунда мерьк wәхте дьа дькә, дьбе: «Xwәде, тӧ мьн жь шәр'е жьна xwәйки»

ЖЬНА XWӘЙА МӘQӘСЕ

Р'ожәке мер у жьн дьчьнә дәште, wәки т'әсәлйа зәвйа xwәкьн, чька нәгьһиштйә, кӧ бьдрун.

Дьньһер'ьн дурва мәрик we зәвйа xwә дьдру.

Мер дьбе:

— Жьньк, тӧ зани әw мәрие һана пе чь зәвйа xwә дьдру?

Жьньк дьбе:

— Пе мәqәсе дьдру.

— Жьньк, әw нә мәqәсә, әw к'еләндийә,—мер дьбежә.

Жьньк дьбе:

— На, әw нә к'еләндийә, әw мәqәсә.

Әw дьчьнә дәве ч'ем, мер жьна xwәр'а дьбежә:

— Жьньк, ньһа бежә әw к'еләнди бу, йане мәqәс? Wәки тӧ р'аст нәбежи, әзе тә бавежмә аве.

Жьньк щаба wи дьдә, дьбе:

— Мәqәс бу.

Әw бәне we давежә нава we у дадьхә нава ч'ем, дьбе:

— Жьньк, ньһа бежә әw к'еләнди бу, йане мәqәс бу?

Жьньк дьбе:—Мәqәс бу!

Мерьк һ'әта навьке диса дадьхә нава ч'ем у же дьпьрсә.

Жьнька бе һ'ьш диса дьбе мәqәсә.

Хөләсә, мерьк һ'әта бәр qьр'ьке жьньке дькә аве, дьбе:—«Бежә, иди к'өтасйа тәйә».

Жьньк диса өса шабе дьдә.

Мерьк һеl : дьбә у жьньке давежә аве, т'әне дәсте we дьминьн.

Әw ижар жи жь жьньке дьпьрсә:

— Әw чь бу, мәqәс бу, йане к'еләнди?

Жьньк дәсте xwә бьн аве дәрдьхә у мина мәqәсе дькә, йане мәqәсә.

Мерьк дьбе:—То сәр гьлие xwәда к'әти, гöне мьн тә нае,—давежә аве у же дурдьк'әвә.

Һ'әта ньһа жи жьна кö сәр гьлие xwәда дьк'әвә у гöһдарийа к'әсәки накә, жер'а дьбежьн «xwәйа мәqәсейә».

ЧАWА МӘРИКИ МЕРАНИЙА XWӘ ЖЬ ДИК ҺЬЛДА

Мәрик һәбуйә, наве wи Ә'ли буйә. Готьна готийа Ә'ли зьмане һ'әму р'öһ'бәра заньбйә.

Р'ожәке, wәхте әw дьчә гоме, кö т'әсәлйа дәwape

хwəкə, дьньhер'ə га у к'əра wи we həвр'а хəбəр дьдьи. Га газьне хwə ль к'əре дькə, wəки wи хенжи р'оже шəв жи дьднə хəбате, əw öса wəстиайə, wəки жь h'ал к'əтйə. Wи чахи к'əр шеwре дьде у дьбежə: «Мала тə авабə, wəки тö wəстиайи, сьбе хwə нəхwəш бавежə, жь ə'рде р'анəбə, wи чахи малхwе тə набə хəбате, те хwəр'а hесаби». Ə'ли həми hаж жь шеwра га у к'əре həбйə, əw сьбе qəстбəндə диса нот'ла həрр'ож те гоме, wəки га бьвə щот, дьньhер'ə гаки wи we həла мəг'əлə, əw дö-се шьва ль га дьхə, ле га р'анабə, Ə'ли га т'əwледа бьр'чи дьhелə, к'əре р'əх геда гьредьдə у дьчə щот.

Ə'ли həрге р'оже майин нава нивро 2-3 сəh'əта щот бəр'дьда, га hеса дьбун, ле иро, ə'йната к'əрер'а əw низ сəh'əте жи щот бəр'надə, həла сəрда жи к'əре та дькə. Эвара дəрəнги əw щот бəр'дьдə у те мале.

Wəхте Ə'ли га дьбə тəwле, дьньhер'ə, wəки жьна wийе ч'еләке дьдошə.

К'əр т'əмамийа р'еда дöшöрмиш дьбə, р'о дькə, дьпивə кö ищар чаwа бькə, wəки жь ве qəде хьлаз бьбə. Щарна əwи ч'ер'и хwə дькьр, кö шеwра öса чьма да ге, wəки ньhа дəwса wи дьхəбьтə. Həла Ə'ли к'əр у га т'əзə анибу т'əwле, к'əр незики ге дьбə у дьбежə: «Мала тə хьраббə, зу р'абə, малхwе йəкир'а дьгот, кö гае мьн нəхwəшə, əз чумə мале, əзе шəржекьм».

Wəхте га наве шəржекьрьне дьбhе, дəрбер'а р'адьбə сəр хwə, альф дьхwə. Həма wи чахи Ə'ли кö хəбəрдана wана дьбьhе, хwə зəвт накə, дьк'əнə.

Жьна Э'ли э'щебмайи дьминэ, wэки мере we бейи т'ö мэ'на к'энйа.

Wи чахи жьнык мере хwэр'а дьбежэ:

— Мерык, хwэде херкэ, тö чьма к'энйаи?

Э'ли дьбе:

— Жьнык, qэт, öса гьлик к'этэ бира мьн, эз к'энйам. Жьнык педа дык'эвэ, илаhи-билаhи гэрэке тö мэ'на к'эне хwэ мьнр'а бежи.

Эм бир нэкьн бежьн, гава мерык бьгота эз зьмане h'эйwанэт заньм, эwe wи чахи бьмьра.

Мерык лаваи-дилайи жь жьна хwэ дькэ, wэки дэст жь йаха wи бык'шинэ, эw жер'а сонд-сэлэwэта дöхwэ, hэрге эw мэ'на к'эне хwэ бежэ, эwe бьмьрэ.

Жьнык сэр гьлие хwэда дык'эвэ у бэрк' дьсэкьнэ, wэки эw мэ'на к'эне хwэ бежэ. Мерык дьньher'э бошэ, дьбе: «Дэ, к'эфэне мьн биньн hазьркьн, ава мьн гэрмкьн, эзе мэ'на к'эне хwэ бежьм». h'эта жьна wи аве гэрм дькэ, к'эфэне wи тинэ hазьр дькэ, эw дьчэ дэрва, те. Эw дьньher'э, we дике wана нава мьришка к'этйэ у wана дьдэ бэр нököла, дьбе: «Хwэ эз жи Э'лие хwэйе мэ ниньм, wэки жь жьна хwэ нэwерэ у сэh'этэкэ дьне шунда we бьмьрэ».

Wи чахи мерык дьбе: «hэйле мала мьн хьраббуйи, эз wэкэ ви дики жи набьм, эw дькарэ сэрк'арие 30 мришка бькэ, эз нькарьм сэрк'арие жьнэке жи бькьм».

Эw арк'олк hьлдьдэ у дьчэ дора жьна хwэ. Wэхте 3-4 дара дьдэ к'елэка we, жьнык лавайа мер дькэ у дьбежэ:

— Мерьк, мьн қәләт кьрийә, мьн нәк'ӧтә у мә'на к'әне хwә мьр'а нәбежә.

Бь wи щур'әйи Ә'ли меранийа хwә жь дикәки һьлдьдә у жь мьрьне хьлаз дьбә.

АҚЬЛБӘНД

Аҡьлбәндәки нав у дәнг се аҡьлбәнда жь wәлатәки т'әглифи wәлате хwә дькә у дьбежә:

— Гәли аҡьлбәнда, мьн һун т'әглифи wәлате хwә кьрьн, wәки wәлате мьн сет'икьн, сәйрангәкьн у чь кӧ бьвиньн, мьнр'а шьровәкьн.

Әв һәрсе аҡьлбәнд wә'дәки нава wәлет дьгәр'ьн, р'ожәже әwана р'ева р'асти щотк'арәки тен. Дьнһер'ьн щотк'ари сьве һ'әта эваре сәр хәтәке сәкьнийә, чьмки әwи гак р'аст гредабу, йәк-ч'әп. Гаки хwә аликида дьк'ьшанд, йе дьн жи аликида. Щотк'ари жи һәрдӧ га нав шьвада р'әш у шин кьрьбу, диса шӧхӧл пешда нәдьчу.

Аҡьлбәнд һәв дьк'әньн у жь wи щотк'ари дурдьк'әвьн. Әwана р'асти ашәки тен, дьвиньн аш wәхта гәньм дьһерә, ар дьк'әвә дәwла аш у нав авер'а дьчә. Һәрсе аҡьлбәнд ч'ә'ве һәв дьньһер'ьн, т'ӧ тьшти сәрwәхт набьн у дьчьн.

Wәхтәке шунда әw р'асти чәнд «мәрйе әвсәнә» тен. Wана авайик сиwах дькьр, дәwса һ'әр'ие хwәлие бь нока сиwах дькьрьн, ле нока диwерва нәдьгьрт. Әw п'алә дьп'әр'ьтин, дьбьә'щин бәр гәрма һавине, ле шӧхӧле

wан пешда нәдьчу. Вра жи әwана тьштәки сәрwахт набьн у дәртен дьчьн.

Wәхтәке шунда әwана р'асти шьванәки тен, шьван дьньhер'ә, wәки әwана нә жь wи wәлатинә. Әw пьрспьрсйара жь wана дькә, чька qә wәлате wанда чь дитьнә? Әwана чь дитьбун, шьванр'а йәко-йәко шьровәдькьн. Шьван дьбе ле hун qәт чь жь wана сәрwахт бун?

Аqьлбәнд дьбежьн:—Wәлә әм qәт тьштәки сәрwәхт нәбун. Шьван дьбе:—Qөрба, әw чь кө wә дит, hәр тьштәк нета we hәйә. Аqьлбәнде wәлате мә hун щер'ьбандьнә, wәки wә те дәрнәхстйә, hуне бәр wи бьбьнә сосрәт у аqьлбәндиа wәйе п'учбә.

Шьван дьбе:—Qөрба, дә ньhа гөhдарикьн, әзе wәр'а бежьм. Әw щотк'аре кө гае хwә р'асто-ч'әпо гредабу, әwи дьхwәст бьгота, әw мәрие кө бет'ьфаqьн у гөhдариа hәвдө накьн, минани ви щотк'ари шөхөле wана пешда начә. Ле дәрhәqа ашда әwи дьхwәст бьгота, wәхте малхе мале бьхәбьтә, qазанщкә, бинә, ле кәвани дәсте хwә нәдә бәр, we мина wи аше бе дәwьлбә, йәка wана набә дөда.

Бь сиwахкьрьна диwер аqьлбәнде мә дьхwәзә бежә, wәки мәри әфсәнәбә, беh'ьшбә, йәке жи бежи йәкә, h'әзари жи бежи йәкә, т'ө гьли сәре wида р'унане, ноли чәнга нока диwерва нагрә.

Ле hун заньбьн, wәхта hун чун гиhиштьнә hәрама аqьлбәнд, әwe дәрhәqа ван йәкада бьпьрсә, паше we wә бьбә, к'очьк-сәрәкә өса нишани wәкә, wәки дәве wәе харбә.

Әwe бежә: —Һун чь қимәти, чь баһайи дьдьнә к'очьк-сәра мьн?.

Һун гәрәке бежьн: — Wәки баранәкә нәрме хwә бьбарә, һәйаме мәй гьртьна зәвйа, we бәранбәри к'очка тә дәре, чьмки барана р'ожәке дьнйаке т'ер дькә, ле к'очк-сәра тә дьнйаке т'ер накә.

Әwана чәнд р'ожа жи нава wәлет гәр'йан у диса вәгәр'йанә щәм аqьлбәнд.

Аqьлбәнд паши хош-беша жь wана пьрси:—Гәло wә wәлате мьда чь дит, чь wә хwәш һат, чь хwәш нәһат, wә чь тьште э'шеб дит?

Аqьлбәнд дьбежьн: —Хwәде wәлате wә авакә, wәлә wәлатәки п'акә, мәрие wә жи һ'әйфьн, мә wәхте гәр'а хwә чәнд э'щеб жи дитьн.

Гәло wә жь wан э'щеба чь бьрә мьсьлә'те?—Аqьлбәнд дьбежә. Һәрсе аqьлбәнд йәко-йәко wир'а шьро дькьн.

Аqьлбәнд дьвинә, wәки әwана сөр'а һәрсе э'шеба жи пе һ'әсйанә. Ле гәло к'е wанар'а готйә?

Әw һәрсе аqьлбәндар'а дьбежә:

— Qөрба, әз дьньһер'ьм, wәки дәрһәqа ве йәкеда мәрики wәр'а готйә, гәрәке һун наве wи мьнр'а бежьн, кө нәбежьн, әзе сәре wә һәрсека жи лехьм. Һәрсе аqьлбәнд дьньһер'ьн кө илаща wана һатә бьр'ине, дьбежьн: —Wәлә фьлан шьвани мәр'а готйә. Паши готьна wана әw гази чәнд гьрә-гьра дькә, дьчә щәм шьван дьбежә:

— Мьн сәкьрйә тө мәрики аqьлбәнди, әм һатьнә вьра, әз дьхwәзьм бәр һаqас щамера әм һәв бьщер'ьбиньн.

Шьван дьбе:—Сэр ч'э'ве мьн, к'эрэмкэ гьлие хwэ бежэ.

Аqальбэнд дьбе:—Тӧ ве ч'еляке дьбини, эва ч'еляка авьсэ, голка we сорэ, э'ни'а гольке жи бэшэ.—Шьван дьбе:—Р'астэ, голькэ сорэ, ле нэ бэшэ, дела we сьпийэ, эw к'этйэ бэр э'нйа гольке. Эwана шэрт дьгрьн у ч'еляке шэржедькьн, дьньher'ьн, р'асти жи хэбэра шьванэ. Паши we йэке аqьлбэнд у шьван дьбьнэ бьре hэвдӧ, дьбе шире тэ тэ h'элалбэ, тӧ сэр мьнр'ани.

Р'ожэке аqьлбэнд дьбежэ хӧламе хwэ, дьбе hэр'э мэр'а харьнэкэ ӧса бинэ, wэки hьм эм бӧхӧн, hьм h'эйwане мэ бьхӧн, hьм мьришке мэ бьхӧн.

Хӧлам даг'ли шэhэр дьбэ, жь к'е пьрс дькэ, к'эс щаба wи надэ, дьбе:—Кӧр'о, тӧ р'йа хwэде к'эти, харна ӧса к'ӧ hатйэ? Паше эw р'асти т'ӧщарэки те, гьлие хwэ жер'а дькэ. Wи чахи т'ӧщар hэр тьшти фэ'м дькэ, дьбе:—кӧр'о, тӧ зэбэшэки бьбэ. Wэхта хӧлам зэбэше тинэ, аqьлбэнд жь хӧлам дьпьрсэ, дьбе:—к'е эва гьли тӧ hин кьрьн?—Хӧлам дьбе:—Wэлэ фьлан т'ӧшари мьнр'а гот.—Аqьлбэнд пер'а-пер'а дьшинэ пэй т'ӧшар. Wэхте аqьлбэнд дьньher'э т'ӧщар hат, пашда дьчэ, дэсте хwэ дьдэ сэр сэре хwэ, т'ӧщар жи дэсте хwэ дьдэ бэр дэве хwэ.

Жьна аqьлбэнд же дьпьрсэ, дьбе:—Чьма тэ дэсте хwэ да сэр сэре хwэ?

Аqьлбэнд дьбежэ: —Мин т'ӧщарр'а гот, эз дьхwэзьм сэре хwэ хwэйкьм, т'ӧщар гот, wэки тӧ дьхази сэре хwэ хwэйки, дэве хwэ бьгрэ.

Аqьлбәнд дьньһер'ә, wәки т'ӧщар жи мәрики занәйә. дьбе:—Qӧрба, тӧ жи мәрики занәйи, әм дӧ бьранә, тӧ жи сәр мә е сьсйа.

ЖЬН ЖИ ҺӨНӘ, ЖЬНКОК ЖИ ҺӘНӘ

Wәхтәке п'аще wәлатәки wәзире xwәр'а п'әв дьк'әвә у нав wәләте xwә дьгәр'ьн. Хеләкә шәве әwана нава шәһәр дьгәр'ьн, паше wәхте дьчьнә qәрахе шьһәр, дина **xwә дьдьне, we дурва ч'ьрак хӧйа дькә. Әwана xwә** we ч'ьрае дьгрьн, дьчьн, дина xwә дьдьне вайә, вьра we чадьрәк лехьстьнә, һӧндӧр'е чадьреда we букәк р'уньштйә, сәре хортәки ч'ә'вр'әш сәр чока weйә, we бь п'ор'е хортр'а дьлизә.

П'аша дьбе:

— Wәзир, гәло жь вана бәхтәwартьр мәрьв һәнә? Бьньһер'ә, чьqас һәвдӧ һ'ьз дькьн.

Wәзир дьбе:

— П'ашайи сахбә, wәрә әм буке бьшер'ьбиньн, чька әw пьш хортда xwә qәлп нинә.

П'аша пер'а-пер'а qаил дьбә у wәзир дьчә бәр дәре чадре дьзпва гази буке дькә.

Бук сәре мере xwә жь сәр чока xwә датинә сәр бә'лги у те к'а бьнһер'ә әw мерьк чь дьбежә.

Wәхте бук тę щәм wәзир, әw дьбежә:

— Qиза qәнщ, әз wәзире п'ашемә, һежа мьн у п'аше т'әвайи тӧ дити, дьле п'аше к'әтә тә, һәрге тӧ р'азийи,

тьштәки бинә сәре мере хwә, әме сьбе бен тә бьвиньн.

Wәхте жьньк ван хәбәра дьбhе, дәрбер'а р'ази дьбә.

Wәзир те дьбежә п'аше, wәки әw нә кӧ т'әне пьш мерва qәлпә, ле әw ɦазьрә, wәки хорте бәләнгаз бькӧжә жи.

Wәхте п'аша ван хәбәра дьбhе, дәст хwәда wәзир пашда дьшинә, wәки жьнькер'а бежә мә h'әнәке хwә кьрйә.

H'әта wәзир вәдгәр'ә хwә дьгьhинә жьньке, wәки бежә мә h'әнәке хwә кьрйә, дина хwә дьде, жьньке сәре хорт жекьрйә у бәрбь wана те.

Wәзир wәхте ч'ә'в сәре гәдә дьк'әвә, ә'щебмайи дьминә у дьбежә:

— Форqа бефә'м, тә чь кьр, нә мә дьхwәст тӧ бьщер'ьбандайи? Wәзир hаhанга те щәм п'аше у дәрhәqа we йәкеда жер'а дьбежә. П'аша гәләки бәр хwә дьк'әвә, иищьрмиш дьбә, wәки р'уе сьвкайа хwәда бу сәбәбе щанийа хорте бәрмьраз. Әw ә'мьр дькә, wәки we жьньке бьгрьн у биньнә щәм wи. П'аша hаqас жь кьрьна we жьнке hерс дьбә, qьраре дәрдьхә, кӧ чьqас жьн у qиз wәлате wида hәнә, гьшка бькӧжьн.

Wәзир-wәк'иле wи гәләки педа дьк'әвьн, wәки әw we qрара хwә пашда hьлдә. П'аша гӧhдарйа т'ӧ мәрики накә, дьбе гәрәке әм сьбе дәст бь хәзакьрьна жьна бькьн.

Сьбе hун тен, пешйе жьна мьн у qизе мьн дькӧжьн, ӧса жи жьн у qизе хwә дькӧжьн, паше дәст бь хәзакьрьна жьне wәлет дькьн.

П'аша we р'оже диwане зу бәла дькә у ә'мьр дькә, wәки сьбе зу бенә щәм wи. Wәзир wәхте зу дьчә мале, баве wи дьбежә:

— Хербә лаwо, иро чь qәwьмийә, wәки hаqас зу hати, нәби нәхwәши, дьвиньм, wәки тә р'әнге хwә авитйә.

Wәзир иди хwә зәвт накә, хwә давежә п'есира жьна хwә у дьчә р'уе we.

Баве wи ә'шебмайи дьминә, wәки әва чәнд салә, кө әwи көр'е хwә зәwьщандйә, ле hәла нәдитйә, wәки р'ожәке көр'е wи бәр wи жьна хwәр'а хәбәрдә, ле иро чь qәwьмийә, wәки әw бәр wи дьчә р'уе жьна хwә?

Wәхте wәзир дьньhер'ә баве wи инщьрмиш бу, дьбе:

— Баво, бьбахшинә бона р'уданйа мьн,—у we дәме qьрара п'аше дәрhәqа хәзакьрьна жьнада баве хwәр'а дьбежә. Баве wи дьбе:

— Лаwо, р'абә әм hәр'нә шәм п'аше, әзе жер'а чәнд гьлйа бежьм.

Көр' дьбе:

— Баво, qәт хwә бадьлhәwa сьвьк нәкә, нәчә шәм п'аше, әw т'ө щара жь qьрара хwә пашда вәнак'ьшә, чьмки әва чьqас wә'дә бу т'әмамйа диwане педа к'әтьбу, тьштәк же дәрнәк'әт.

Бав дьбе:

— Лаwо, тьшт же ченәбә, әме ледьн бен, хwә п'аша мә накөжә.

Wәзир у баве хwә р'адьбьн, дьчьн диwана п'аше.

П'аша wәхте ч'ә'в баве wәзире хwә дьк'әвә, бәрва р'адьбә у щи нишани wи дькә, wәки р'уне. (Әм бир

нәкьн бежьн, wәки баве wәзире wи, wәзире баве wи буйә, лəма жи əwи гəлəки qәдре wәзире баве хwə дьгърт). Wəхте п'аша щи нишани wи дькə, кӧ р'уни, əw дьбе:

— П'ашайи саг'бə, əз р'унанем, т'əне гьлики мьн həйə, hərге изьн həбə, əз дьхwəзьм бежьм у həр'ьм.

П'аша дəст хwəда дьбə мьсьлə'те, кӧ əw дəрhəqа qьрара wида hатйə. П'аша дьбе:

— Тӧ чаwа wəзире баве мьн у кӧр'е тə чаwа wəзире мьн, əз гəлəки hӧрмəта тə заньм, ле чь дьминə дəрhəqа qьрара мьнда, əз hиви дькьм, wəки we дəрhəqеда т'ӧ тьшти мьр'а нəбежи, əw qьрар гəрəке бе миасəркьрне.

П'аша саг'бə, əз т'ӧ hиви жь тə накьм, əз дьхwəзьм сəрhатике бежьм у həр'ьм, паше к'ефа тəйə, чь дьхwəзи бькə. П'аша изна wи дьдə у əw дəст бь сəрhатйа хwə дькə.

— Wəхте щаhьлйа, хwə,—кале дьбежə,—wəз h'ə'рəфбаши бум, сəрк'аре чьл h'ə'рəфбашийа; əw щие əм ле дьгəр'йан qət тəйр-тəйрада хwə жи нькарьбу сəр'а бьфьр'йа. Мə базьрган дьшеландьн, дьз у qачахи дькьр, сəре р'йа дьгърт у бь wи шур'əйи дəрбаз дькьр.

Р'ожəке хəбəр мьр'а анин, wəки сиарəк ера мəр'а дəрбаз дьбə.

Мьн ə'мри сəр h'ə'рəфбашики хwə кьр, wəки həр'ə бьhер'ə, чька əw чь сиарə, hərге мəрики бəлəнгазə, хальфйə р'е нишанке бьра həр'ə, hərге сиарəки хере нинə, бьшелиньн, бəрдне бьра həр'ə.

Чəнд дəqə жь чуйина h'ə'рəфбаши дəрбаз нəбьбу,

ĥəр wəхтəке мьн дина хwə даеда, ĥ'ə'рəфбашие мьн кӧ шандьбу, we нава хуне мəwьщи вəгəр'йа ĥатə мале.

Wəхте əз ч'ə'в хуна сəрч'ə'ве ĥ'ə'рəфбашие хwə к'этьм, бəр ч'ə'ве мьн бу тə'ри, wəки əw чь сйарə, кӧ əм бəр тьштəки данəнинə у ĥ'ə'рəфбашие мьн кьрйə ве р'оже.

Мьн иди жь ĥ'ə'рəфбаши тьштəк нəпьрси, əз ĥəспе хwə сйар бум т'əк-т'əне пəй сиар к'этьм. Wəхте əз гьĥишьтьмə сйар, мьн дəйн ле кьр, wəки əw к'аре хwə бькə, əме шəр'кьн. Сиар сəкьни у щаба мьн awa да:—Хорто, əз ĥивн тə дькьм, wəки весьбе тӧ жь сəр р'йа мьн ĥьлди, əз мəрики бəрмьразьм, дьчьмə бона мьразе хwə.

Мьн готе, wəки qət п'əлəп'ьстукйа мəкə, т'ӧ мьраза ньзаньм, ĥ'əта иро əз сəре тə женəкьм, дьле мьн р'ьĥ'ət набə.—Сйар гот:—Дə гӧне тə стуе тəбə!

Мə р'ьк'еби ĥəвдӧ кьр, бу шьнгə-шьнга шур у мəрт'але мə. Паши we йəке ида əз ньзаньм чь qəwьми, ĥəр wəхтəке мьн ч'ə'ве хwə вəкьр, əзи ə'рдемə, хун бəр мьн буйə гол, шəв жи ль мьн ĥатйə ниве шəве.

Əз дӧшӧрмиш бум, wəки ида əзе бь чь р'уйи вəгəр'мə щəм ĥ'ə'рəфбашие хwə. Мьн qьрар кьр, wəки əз бьдмə пəй wи хорти у ĥ'əр'ьм, йане əзе wир'а бьвмə ĥəвал, йане жи бьра əw мьн бькӧжə. Əз к'этмə пəй р'еч'а сйар у чум. П'ьр' чум, ĥьндьк чум, əз гьĥишьтьм п'ала ч'йаки, мьн дина хwə даеда, к'оч'ьк—сəрəк we сəре ч'йейə. Мьн хwə ль we к'оч'ке гьрт у чум. Wəхте əз гьĥишьтьмə к'оч'ке, хорт ч'ə'в мьн к'ət, к'əнйа у гот:

— ĥа хорто, хwəде херкə, тӧ чьма ĥати?

Мьн гот:—Аг'а, әз hатьмә, йан гәрәке тө мьн бькөжи, йане жи әзе бем щәм тә у бьвмә hәвале тә.

Әwи гот:—Р'астн әз бежым, hатьна тә нә щайиз бу, ле wәки тө hати, әз тә пашда вәнагәр'иньм.

Әw чәнд р'ож бу әм щәм hәв бун, р'оже әм дьчунә р'aw-неч'ире, эваре дьhатьн hьнәки шәвберийа xwә дькьр у hәр кәсәк мә дьчу от'аха xwә р'адьза.

— Р'ожәке хорт мьр'а гот, wәки hәспа hазьркә, әме ишәв щикида hәр'ьн. Мьн т'әмамиа р'оже hәсп р'ьнд ч'ерандьн, авда, бәре эваре зин у бусате wана ле кьр у hивйа э'мре аг'е бум.

Wәхте тә'ри к'әтә э'рде, әм hәспа сйар бун, әw к'әтә пешйе, мьн жи да ду. Көле мала баве сйар к'әвә, әwи өса дажот, мьн анщах xwә пер'а дьгиhанд. Ида әз ньзаньм әм п'ьр' чун, йане hьндьк, hәр мьн дина xwә дае, әме бәр сурәке сәкьнинә. Хорт жь hәспе пәйа бу у мьр'а гот:

— Хорто, h'әйфәкә мьн ви шәhәрида hәйә, әва чәнд щарә әз темә вьра, мьр'а лəв нае, иро әз сәр бәхте тә hатьмә, чька ве дәрбе xwәде чь дькә?

Әзе ньhа бьк'әвмә нава шьhәр, hәрге wәхтәке шунда hәwар ль шьhәр к'әт у әз нәhатьм, тө hәр'ә, оґ'ьрбә. Тө hәр'и әwe hәбуна мьн жи бьби, бьра тә xwәш h'әлалбә. Ле hәрге әз hатьм, hәмин әме диса т'әвайи вәгәр'ьн.

Мьн готе:

— Аг'а, qьрар-qәсәмбә, әзе жи тәр'а бем, чьма хуна

мын жь йа тэ сортырэ, wэки тӧ тей кӧштыне, быра эз жи бемэ кӧштьне.

Хорт изна мын нэда, мыр'а гот, wэки эм hэрдӧ hэр'ын, we мэ бьh'эсын у эме бадьлhэwa зайбын. Эwи hэспе хwэ да дэсте мын у бь сурева hылк'ьшйа. Hэла хелэк дэрбаз нэбьбу, hewарзэ ль шьhэр к'эт. Тыркин дьле мын hат, wэки э'сэйи хорт гыртын. Hэла эз ван мьталадабум, wэхтэке мын дит, хорт hат, we т'орбэк жи дестда.

Мэ ида мэщал нэдае, эwи т'орбэ да дэсте мын, эм hэспа сйар бун у мэ ажот. Мын р'ева т'э'мул нэкыр, дэсте хwэ да т'орбэ, чька ви т'орбэйида чь hэйэ, wэки эви анйэ?

Дина хwэ дае, wэки вайэ, се сэри теданын. Wэхте эм гьhиштнэ мале, эwи эw сэри данинэ сьвдэре, диса hэр йэке мэ чу от'аха хwэ, р'азан.

Сьбе шэбэqе хорт дэй ль мын кыр, эм р'абун, чунэ нава баг'че wи.

Нава баг'чэда се мэзэл hэбун, эwи готэ мын, wэки бэр сэре wан мэзэла hынэки бык'ольм, wэки эw сэрие мэ аниие, эм бэр сэре мэзэлда ч'э'лкын. Эwи жи к'омэк да мын, мэ h'эрсе сэрие кӧ анибун, hэр йэке бэр сэре мэзэлэкида ч'э'лкыр.

Пашн we йэке эwи э'мри сэр мын кыр, wэки р'эх wан мэзэла мэзэлэки дьне бык'ольм.

Wэхте эwи наве к'олана мэзэл да, qӧрф к'этэ дьле мын, мын дьле хwэда гот, wэки эва мэзэле hана жи

мьр'а дьк'олә, әwe мьн бьköжә, wәки әз сör'а wи бәла нәкьм.

Әз чь сәре wә бешиньм, бь h'ал нә ч'арәки мьн мәзәл к'ола. Wәхте мьн к'ола, к'öта кьр, әwи гот:

— Qöрбан, дә тö hәр'ә мале, исмәки мьн hәйә, әзе бьхуньм, паше wәрә әзе тәр'а бежьм, wәки әм чь бькьн.

Әз hьнәки жь wи дур к'әтьм, мьн xwә да бәр тә'лде диwер у wи ньhер'и чька әw чь дькә. Мьн дит, wәки әw чу бәр мәзәле ә'wльн у гот:

— hәйло ль мьн баво, hәйло ль мьн баво, мьн h'әйфа тә дәсте xwә hьлда.

Чу бәр сәре мәзәле орт'е гот:

— hәйло бьрао, hәйло бьрао, мьн h'әйфа тә дәсте xwә hьлда.

Паше чу бәр сәре мәзәле к'öтасие, гот:

— hәйло мьн xwәйо, hәйло мьн xwәйо, мьн h'әйфа тә дәсте xwә hьлда.

Wәхте әwи гот «hәй ль мьн xwәйо» wи чахи мьн те дәрхьст, wәки әw qизә у әз вәгәр'йам бәрбь we чум.

h'әта мьн xwә гиhанде, әwe höндöр'е мәзәле к'олайида сорани авитә нава xwә у бу дö кәрийа.

Wәхте әз незик бум у мьн qәт'абе сәр ч'ә'ве we hьлда, чь бьнhер'ьм, qизәк нинә, h'öсьлщәмаләкә. hьлбәт h'әйфа мьн гәләк ле hат, әз р'уньштьм сәр щьнйазе weда эп'ещә гьрйам, паше мьн әw р'ьнд к'әфьнанд, дәфьнанд у мале we жи hьлда у әз hатмә ви шьhәри. Wәхтәке шунда бумә wәзире баве тә...

Әз wәр'а бежьм, wәки h'әта ньhа жи мале we жьнь-

кейə, wəки əм дöхöн у we т'ера кöр'е кöр'е мьн жи бькə.

П'ашайи саг'бə, жьн hənə, жьнкок жи hənə. Wəки hун чунə р'асти форqəке hатьнə, wə т'ьре h'əму жьн жи öсаньн у бона we йəке жи hун т'əмамйа жьна hатьнə хəзəбе.

Паши qьса wəзире баве хwə п'аша шашйа хwə фə'м дькə у дəрhəqa хəзакьрьна т'əмамйа жьнада qьрара хwə бəрəм дькə.

EZDIKI.COM

ШИРƏТЕ БАВЕ

Wəхтəке хортəқ дьчə шəhəрəки хwəндьна хwə hьлдьдə, wедəре жи дьзəwьщə у дьминə. Р'ожəке баве хорт р'адьбə, дьбе əз həр'ьм чька кöр'е мьн qət чь дькə, чь накə. h'але wи чйə? Wəхте əw дьгьhижə мала кöр'е хwə, дьньhер'ə кöр'и нə ль малə, бука wийə мал. Əw сəламе дьдə буке, дьбе əз хəзуре тəмə. Бук гöh надə хəзур, wир'а дьбе р'уне, h'əта эваре кöр'е тə те.

Хəзур буке дьньhер'ə, т'ьм-т'ела мале дьньhер'ə, h'ьше wи жь буке набьр'ə.

Əw иди насəкьнə, həспе хwə дьк'ьшинə, букер'а дьбежə:

— Бежə кöр'е мьн, wəлə баве тə hат, шöхöле wи həбу зу вəгəр'йа, тö öса жи бежеи, wəки баве тə дьгот мала wи хwəш малə, ле дəрге бəр нə т'ö тьштə, бьра

ə'сə бьгӧhезə. Wəхте мере we те мале, əw дəрhəqa hатьна баве wида жер'а дьбежə.

— Ле тə qət чь ə'зət-qӧльх баве мьр'а кьр?—Мере we же **дьпьрсə.**

— Баве тə нəсəкьни, əw ляз чу, т'əне мьр'а гот: «Тӧ бежи кӧр'е мьн, мала wи хwəш малə, ле дəрге бəр нə т'ӧ тьштə, бьра ə'сə бьгӧhезə». Хорт нета баве хwə дьбə мьслə'те у жьна хwəр'а дьбежə:

— Ə'вда хӧде, тӧ мьр'а дəст нади, сьбе к'аре хwə бькə, бе шəр'-дə'w həр'ə мала баве хwə.

Чəндəки шунда хорт диса дьзəwьщə, жьнəкə дьне тинə. Сал те сале баве гədə диса к'аре хwə дькə дьбе əз сəр кӧр'е хwəда həр'ьм, чька h'але wи бу чь. Бав wəхте дьгьhижə мале, h'ьше wи ве буке жи набьр'ə, диса we т'əмие дьдə буке у пашда вədьгəр'ə. Хӧləсə, гədə ве жьна хwə жи бəрдьдə, йəкə дьне тинə бəр мала хwə.

Чəнд сал дəрбаз дьбьн, баве хорт диса те мала кӧр'е хwə.

Дина хwə дьде, we кӧр'е wи йəкə дьне кьрйə бəрмалйа хwə. Wəхте бук пе дьh'əсə əw баве мере weйə, бəр дьбə дəзмала сəр дəста. Жер'а ə'зət-qӧльхе дькə, льнге wи дьшо, жер'а щийа датинə, дьбе: «Ньhа тӧ wəстиайи, hьнəки hесабə, h'əта кӧр'е тə те».

Хəзур hьнə нан дьхwə, həспе хwə дьк'шинə у дьбежə: «Буке, əзи ляхьм, hивйа кӧр'е хwə насəкьньм, ле тӧ бежейи, мала wи хwəш малə, дəрйе бəр жи хwəш дəрщйə, бьра мьqати дəре хwəбə.

ХОРТЕ АQЬЛБӘНД

Хортәки щаһьл хwәр'а т'әркәсәри дьне дьбә, дьбе әзе һәр'ьм хwәр'а бьгәр'ьм, чька qәт дьнеда чь һәйә, чь т'өнә? Әw р'ожәке р'ева р'асти каләки те. Әве тә у кале дьвьнә һәвал у һәвр'а дьчьн.

Р'ева, wәхте ч'ийак дьк'әвә пешйа wаң, хорт дьбежә:—Баво, wәрә әм хwәр'а нәрдәwана чекьн, wәки һеса һьлк'ьшьн. Кале гөһ надә гьлие wи, дьле хwәда дьве:—Әве дин жь к'ө р'асти мьн һат, әме чawa ви ч'и'ае һ'ьзмәтида нәрдәwана чекьн?

Әwана диса р'йа хwә дьщә'диньн, хеләке шунда дьгьһижьнә ч'әмәки, хорт дьбежә:—Баво, wәрә әм сәр ви ч'әми п'ьраке чекьн.—Диса кале гөһ надә гьлие wи, әwана хwә п'ехас дькьн, жь ч'ем дәрбаз дьбьн. Әwана п'ьр' дьчьн, һьндьк дьчьн, дьгьһижьнә бәр зәвике. Хорт дьсәкьнә, калер'а дьбежә:

— Гәло хwәйе ве зәвйе бәре we харйә, йане we т'әзә бьхwә?—Кале диса дьле хwәда дьбе: «Хwәде әви лаң кьраскьнә, зәви һәла шинә, әw дьбежә әwи бәре we харйә, йане на?»

Wәхте әwана дьгьһижьнә бәр гөнд, дьбиньн, we мәрики ч'ә'л дькьн. Хорт диса дьсәкьнә, калер'а дьбежә:—Баво, гәло әв мьри мьрйә, йане саг'ә?—Сәр ви гьлие wи жи кале дьк'әнә у р'йа хwәда дьчьн. Wәхте иди әwe жь һәв бьqәтьн, әw калер'а дьбежә:

— Баво, гәло әв гөнди шенә, йане хьрабәйә? Кале иди тә'мул накә, дьбежә:—Ло хwәде мала тә у ваң

пырсе тә хьрабкә, те дьвини гөнд т'ьжи мәринә, тө чаwа дьбежи әва гөнда шенә, йане хьрабәйә?

Хөләсә, гәдә дьк'әнә у әwана hәвдө дьqәтьн.

Wәхте кале дьчә мале, qиза wи дьньhер'ә, wәки баве we hерс к'әтйә. Qиз дьбе:—Баво, хwәде херкә, тө чьма hа hерси?—Бав дьбежә:—Ло лао, wәхте әз жь гөнда дьhатьм, р'ева хортәк р'асти мьн hат, ньзам әwи динбу, йане сәр h'ьше хwә бу, гьлие өса дьготьн, к'әне мьрйа пе дьhат.—Ньлбәт чь дьгот?—Qизьк же пырс дькә.

— Ло гьлие wнйә әвсәнә к'а тенә бира мьн? Wәхте мә да hәвразәки, әwи го:—Wәрә әм нәрдәwана чекьн, wәки hеса hьлк'ьшьн. Әм чунә бәр ч'ем го:—Wәрә әм п'ьраке сәр ви ч'әми чекьн. Hатьнә бәр зәвйе, hәла зәви шин бу, го:—Гәло хwәйе we бәре we харйә, йане we т'әзә бьхwә? Wәхте әм р'асти мьрики hатьн, әwи гот:—Гәло әва мьрйа мьрйә, йане саг'ә? Әм hатьнә орт'а гөнд, го:—Гәло әва гөнда шенә, йане хьрабәйә? Qизьк бәр дьле баве хwәда hат у гот:

— Баво щан, әw хортәки беh'ьш нибуйә, әwи hәр тьште хwә бь э'ерьфи готйә, ле тө сәрва нәчуйи.

Wәхте hун гьhиштьнә бәр ч'йаки, әwи готйә wәрә әм нәрдәwана чькьн, әwи хwәстйә бежә, wәрә әм мьжулйа бькьн, wәки р'е ль мә кьнбә.

Wәхте hун гьhиштьнә бәр ч'әм, әwи готнйә wәрә әм п'ьраке чәкьн, хwәстйә бежә, wәрә әм hәрдө хwә п'ехас нәкьн, йәк мә йәки пьштка, дәрбазкә. Йа зәвйе кө әwи готйә, «гәло хwәйе зәвйе бәре we харийә, йане we т'әзә бьхwә», хwәстийә бежә гәло хwәйе зәвйе шинә-шин зә-

ви нәфротӀә, йане дәйн-ду нәкьрьнә, wәки бьчьнә, паше бьдә хәлqе. Ле wәхте Ӏун р'асти мьри Ӏатьнә, әwи пьрс кьрйә, гәло мьри мьрйә, йане саг'ә, әwи хwәстийә бежә, гәло мьри зӧр'әтәк, йане навәки п'ак пәй хwә Ӏиштйә? Ӏәрге Ӏиштйә, wәки ӧсанә нәмьрйә, ле хер кӧ әwи тьштәк пәй нәӀиштйә, әwи ә'йнси мьрйә.

Ле пьрса к'ӧтасие кӧ әwи дайә тә, кӧ әва гӧнда шенә йане хьрабәйә, әwи хwәстйә бежә гәло әва гӧнда мевана хwәйдькә, йане на. Ӏәрге мевана хwәйдькә, шенә, хер кӧ на—хьрабәйә. Т'әзә кале жь хәбәре хорт шәрм дькә, пәй wи дьк'әвә, р'ева дьгрә тинә мала хwә.

Ижар qиза кале дьхwазә wи бьщер'ьбинә. Әw нан Ӏазьр дькә, сездә Ӏека датинә сәр сьвре.

Хорт дәрбер'а дьбә мьслә'те, wәки qизьке хwәстйә wи бьщер'ьбинә, әw дьбежә:

— Qиза qәнщ, салəwәхт донздәӀ мәӀьн, йане сездәӀ?

Хорт дьньӀер'ә, wәки qизьк жи хали нинә, дьле wана дьк'әвә Ӏәвдӧ, әwана Ӏәв дьстиньн.

QИЗА ЗАНӘ

Р'ожәке п'адше wәлатәки wәзире хwә тә хәзәве, гази дьке у жер'а дьбежә:

— Wәзир, гәрәке тӧ щаба се пьрса мьнр'а бини, хер кӧ тә нәани, әзе сәре тә лехьм, тәр'а жи wә'дә чьл р'ож.

Wәзир, дьбе:—Бежә, п'адшайи саг'бә, чька чьнә

пырсе тә, һәрге мьн ани, мьне ани, хер кө нәани, сәре мьн бәр тә муйә.

— Гәрәке тө мьр'а щаба ван пырса бини: чь ширьнә? Чь бь бинә? Чь qәwатә?

— Бырабә, п'адше мьн,—wәзир дьбежә, дәма хатьре xwә п'адше дьxwәзә, дьчә.

Wәзир чьqас р'ожә сьбе шәбәqе дьчә нава шәһәр, пырс-пырсйара дькә, дьнһер'ә кәсәк щаба пырсе wи те дәрнахә, диса п'оси-п'осидә те мала xwә.

Qиза wи те дәрдьхә, wәки ван р'ожа к'ефа баве we qәт т'önә, әw гәләки сәхир буйә. Р'ожәке әw дьчә щәм баве xwә у дьбежә:

— Баво, бьбахшинә, wәки әз р'уданиа ль тә дькьм, әз дьньһер'ьм, wәки ван р'ожа тө гәләки дөшөрмиш дьби, к'ән бәр дәве тә нак'әвә, һьлбәт нәйнәси чийә?

Wәзир дьбежә:—Лawo, qәт дәрде мьн вәгәр'ә, wәки әз бежьм, те чь дәрде мьн дәрманки?

—Баво щан,—qизьк дьбежә,—һәла бежә бәлки әз жи тьштәки заньбьм, әw чь тьштә wәки тө жь qиза xwә ведьшери?

— Лawo, wәки тө зә'ф зоре ль мьн дьки, мьн һaqac мәрйар'а готйә, әзе тәр'а жи бежьм.

Qиза мьн, wәлә п'адша мьн һатйә хәзәве, qәwл у qьраре мьн у wи жи пенщ р'ож манә. Һәрге мьн щаба пырсе wи бьр, мьне бьр һәрге нәбьр, we сәре мьн лехә. Пырсе wи жи әвьн:—Чь ширьнә? Чь бь бинә? Чь qәwатә?.

Qизьк к'әwгьри дьбә у дьбежә:

— Баво щан, әва чәнд р'ожә тӧ сәба ван пырса бәр хwә дьк'әви, дә ньһа гӧһ бьдә қиза хwә.

Wәхте тӧ чуйи щәм п'адше, бежә:—Дьнеда хәw ширьнә, нане т'әзә бинә, һәспәки нери чарсали қәwатә.

Сьбәтьре wәзир дьчә щәм п'адше у щаба һәрсе пырсе wи жер'а дьбежә.

П'адша wәхте дьнһер'ә щаба пырсе wи р'астьн, ижар жи дьбежә wәзир:

— Гәрәке ньһа жи тӧ мьнр'а бежи чька щаба ван пырса к'е тәр'а готйә? Wәзир дьнһер'ә бошә, дьбә wәлә қиза мьн щаба ван пырса тедәрхьстйә.

Wәхте п'адша ве йәке дьбьһе, тәме хwә ль қизьке хьраб дькә. Әw сьбе гази мьфти, қазие хwә дькә, wанар'а дьбежә:

— Мьн бьһистийә, wәки қизәкә wәзирә к'әмал һәйә, гәрәке һун һәр'ьн мьнр'а бьхwәзьн.

Сәр ч'ә'ве мә!—Қази у мьфти щаба wи дьдьн у бәрбь мала wәзир р'едьк'әвьн.

Wәхте әwана дьгһижьнә мала wәзир, қизьк иди нета wан фә'м дькә. Әw гази баве хwә дькә, дьбежә:

— Баво, әвана һатьнә хwәзгиние мьн, wәхте тӧ wанар'а соз дьди, ә'сә гази мьнкә, әз дьхwәзьм бь хwә қәләне хwә бьбьр'ьм.

—Бьрабә, лаwо,—wәзир дьбежә,—әзе гьлие тә бькьм, бьра созе тәбә. Wәхте қази у мьфти нета һатьна хwә wәзирр'а дьбежьн, әw бь бәшәрәкә хwәш щаба wан дьдә:

— Һәрке п'адше сәре мә һ'ьз кьрйә, мә льнге wи һ'ьзкьрйә. Әзе қиза хwә бьдмә йәки п'адше четьр, қизә-

кә, мьн қörбана п'адше хwə кьрйə, ле мьн həла зуда сондəк хwəрийə, wəки бейи қиза хwə we нəдмə мер, ньhа əм газикьне, чька əw чь дьбежə?

— Əм мьqабьл ниньн,—хwəзгини дьбежьн,—бьра бе, чька гьлие we чйə? Wəхта қизьк те h'ъзуре, баве we дьбеже:—Лawo, п'адша бона тə хwəзгиние хwə шандьнə, гьлие тə чйə, тö р'азийи, йане на?

— Баво щан, қьрар қьрара тəйə, ле əз р'əщаке тə дькьм, wəки тö изне бьди əзе қəлəне хwə бьбьр'ьм.

— К'əрəмкə, бежə, қиза мьн, — хwəзгини дьбежьн, чька қəлəне тə чйə?

— Маqулə саг'бьн, қəлəне мьн 20 бəрдирə, 30 бəранə, 40 шерə, 50 пьльнгə, 60 р'увйə, 70 əхтəйə, 80 п'остə.

Хwəзгини гьлие қизьке дьбьhен, тен п'адшер'а дьбежьн. П'адша к'ур—дур дьдə аqьле хwə, дьбежə:—Ньhа həр'ьн əwи кör'е мьнр'а бьхwəзьн, əз лайиқи we ниньм. Мьфти, қази шаш у мəт'əл дьминьн, дьбежьн:—П'адшайи саг'бə, мə тьштəк жь ве чуйин-hатьна хwə фə'м нəкьр, тə əм шандьн бона хwə, ньhа жи дьбежи həр'ьн кör'е мьр'а бьхwəзьн, əв чь h'əwалə?

— Қизьке həр тьшт wəр'а готйə, ле wə фə'м нəкьрйə, дə ньhа гöh бьдьнеда, əзе wəр'а бежьм:

Қизке кö wəр'а гот қəлəне мьн 20 бəрдирə, йане əз 20 салимə, həрге п'адша 30 салийə, əw бəранə, бəнг бəнга wийə, wəхте wи зəwащейə; 40 сали шерə, дuса бəнг бəнга wийə; 50 сали пьльнгə, дькарə бьзəwьщə, həрге 60 салийə, иди р'увийə, тьштə пе набə, we бь р'увитие шöхöле хwə дəрбазкə, həрге 70 салийə, əхтəйə,

иди кери тьштәки нае, хер кӧ 80 салийә, иди п'остә. Qӧрба, әзи нә бәраньм, нә шерьм, нә жи пьльнгьм, бона we йәке жи әз нә ћьнк'уфи wемә, кӧр'е мьни 30 салиӥә, qизьк wир'а дәст дьдә.

АХРИ — АQУБӘТ

Пирәк ћәбуӥә, го ћәрт'ьм дьа' дькьрн у дьгот:

— Ахри—aqубәт ћ'әта дәве гор'е.

Кӧр'е пире wәхте ћәрт'ьм ван гьлиа дьбће, р'ожәке дйа хwәр'а дьбежә:

— Дае, шькьр ћ'әвт кӧр'е тә ћәнә, те нава зер' у зивадани, шькьр ахрйа тә херә, чьма тӧ ћәрт'ьм дьбежи: «Ахри-aqубәт ћ'әта дәве гор'е?».

Де дьбежә: — Лаwо, хwәде мьн qӧрбана wәкә, шькр т'ӧ кемасйа мьн т'ӧнә, жьне wә жи мьр'а ћ'әйфьн, гьлие мьн дәрћәqa ве йәкеда нинә, тӧ п'ак бьзанбә, wәки ћ'әта мьрьне, ћ'әта ч'ә'лкьрьнер'а жи ахри-aqубәта хер лазьмә.

Р'ожәке пире дьмьрә, кӧр'е we, дәр-щинар дьбьн, wәки ч'ә'лкьн. Wәхте пире дьгћиньн сәр мәзәл, щәрдәк wанва дәрдьк'әвә, әwана мәйт'е пире дьћельн, дьр'әвьн. Ћәма вьра жи гьлие дйа wана дьк'әвә бира wана, кӧ дьгот: «Ахри-aqубәт ћ'әта дәве гор'е».

СУДА ӀӀ'ӘQ

Wәхтәке мәрик гәләки дьк'әвә тәнгасие, әw р'адьбә дьчә щәм аг'е хwә, дьбежә:—Аг'а, әз ӀӀиви дькым, тӧ чәнд манат п'әрә дәйни бьди мьн, әзе мәӀӀәкёда пащда вәгәр'иньм.

— Сәр ч'э'ве мьн!—аг'а дьбежә,—әзе п'әра бьдьмә тә, ле т'әне бь wи qәwли, wәки тә сәре мәӀӀе ани, ани, хер кӧ тә wә'дәда нани, әзе ӀӀоqә гошт жь щане тә р'акьм.

— Сәр ч'э'ве мьн, аг'а!—к'әсиб дьбежә,—wәки мьн wә'дәда дәйне тә нани, әз бәр тә сәкьнимә.

Әwана öса ӀӀәвр'а п'әвдьк'әвьн, к'әсиб п'әра жь wи дьстинә, дьчә.

Р'ожа qәwл у qьраред wан т'әмам дьбә, ле к'әсиб нькарә дәйне хwә пашда вәгәр'инә, әw хwә дар у бәр дьхә, дәйн-ду дькә, пащи дӧ мәӀӀа ӀӀежа дәйне wи дьбә, дьде.

Аг'а qайил набә, дьбе:—Нәбйә кӧ набә, гәрәке әз ӀӀоqә гошт жь щане тә жекьм.

— Т'ӧ лавайи, диләк щәм аг'е беисаф дәрбаз набьн, әw гази хӧламе хwә дькә у дьбежә:

— Зу к'ере биньн, дәст у п'ие wи хорти гьредьн, тәрәке әз ӀӀоqә гошт жь щане wи жекьм.

Wәхте илащ жь хорт те бьр'ине, әw дькә фәсале, дьр'әвә.

Чахе әw дьр'әвә, аг'а у хӧлам дьдьнә пәй. Р'ева әw р'асти мәрики те, дьньӀӀер'ә we дайә пәй ӀӀәспәке. Хwә-

йе həспе дьбе:—Хорто, ща пешйе ль həспе бьгрə. Хорте к'əсиб пешйа həспе дьбьр'ə у кəврəки давежеда. Wəхте əw кəвьр давежə, ль ч'ə'ве həспе дьк'əвə, дьр'ьжə. Xwəйе həспе жи дьдə пəй, дьбе:—Ве сьh'əте зйана мьн бьдə, иди к'е we həспе кор бьк'ьр'ə? Илащ жь хорт те бьр'ине, hьлдьк'шə сəре дере, wəхте əw дьньher'ə, wəки əwана жи р'абун сəре дере, əвə we ньha wи бьгьрьн, əw xwə жь сəре дере давежə. Тö нəбежи, we сəh'əте жи мəллə бьн диwаре дередa п'алдайи hеса дьбу. Wəхте əw xwə давежə, р'аст дəфа синге мəллə дьк'əвə, мəллə дькöжə. Кöр'е мəллə кö дьвинə əwи баве wи кöшт, əw жи дьдə ду хорт. Иди бин ль гəдə дьч'ькə, дьгрьн, дьбьнə щəм п'адше.

П'адша шькйате h'əмушка йəко-йəко дьбьhe. Wəхта п'адша шкйате wана дьбьhe, жьна п'адше лавайа ль мере xwə дькə, wəки суда wана we р'оже бьдə дəсте we. П'адша гьлие жьна xwə т'əхсир накə у шкйате wана т'əслими жьна xwə дькə.

Жьна п'адше пешйе гази дəwлəти дькə у дьбежə:

— Wəки qрара wə həйə, к'əсиб гьлие xwə нəqəдандйə, изна тə həйə тö hoqə гошт жь щане wи жеки. Hане тəр'а к'ере, жекə, ле паши жекьрьне əзе бьк'шиньм, wəки дəрəмəк жь hoqəке кембə, йане зедəбə, əзе сəре тə лехьм. Həрте тö ве йəкер'а qайили, гошт жь щане мерьк жекə, хер кö на, тö мала xwə, əw жи мала xwə.

Дəwлəти дöшöрмиш дьбə, р'о дькə, дьпивə, дьбе бəл-

ки мьн öса жекьр р'аст hoqək дəрнək'ət, щие бадьлhə-wa чьма сəре xwə бьдмə дəр? Дəwлəти qьрара xwə п'ошман дьбə у дəст жь хорт дьк'шинə.

Паши we йəке əw гази xwəйе həспе дькə, дьбежə:

— Qörба, əwи хорти сəр чəнд гава ль ч'ə'ве həспе тə хьст?

— Wəлə, wəкə 30-и гави həбу, ханьм,—xwəйе həспе щабе дьдə.

— Əзе ньhа wə бьбьм сəр 30-и гави бьдьмə сəкьнандьне,—жьна п'адше дьбежə,—гəрəке тö кəвьр öса бавежи, wəки ч'ə'ве wи дəwса ч'ə'ве həспа xwə дəрхи, ле тö п'ак заньбə, wəки тə нькарьбу кəвьр р'аст ч'ə'ве wихи əзе сəре тə лехьм. Həрге ве йəкер'а qайили, əм həр'ьн. Xwəйе həспе жи дöшöрмиш дьбə, дьбежə: «h'əйран, нə мешндарьм жи, əзе чawa кəвьр öса бавежьм, wəки ч'ə'ве ви дəрхьм, бəлки кəвьр ə'нйа wи к'ət, йане дəрəкə дьне к'ət». Əw жи дьньhер'ə тьштəки бошə, дəсте xwə жь хорт дьк'шинə.

Жьна п'адше ве щаре жи гази кör'е мəллə дькə.

— Qörба, зйана тə жь дəwлəти у xwəйе həспе зə'фтьрə, əwи баве тə köштйə, дьле тə шəwьтандйə. Əзе ньhа хорт бьбьмə wедəре, к'идəре баве тə вəлəзйабу. Бьра əw həма wи ши вəлəзə, тö р'абə сəре дере, жорда xwə бавежə у дəфа синге wи хə, бькежə, h'əйфа баве xwə дəсте xwə hьлдə, ле бь wи qəwли, wəки тə нькарьбу wи тəhəри хорт бькöшта, əзе сəре тə лехьм. Хорт дьдə h'ьше xwə, дьбе: «Бəлки мьн xwə авит, дəфа синге wи нəхьст,

нәкӧшт, йане жи хwә сәре дере бавежьм, чь заньм, әзе саг' бьминьм, йане на?»

Кӧр'е мәллә жи дьньһер'ә тьштәки бошә, дәст жь йаха хорт дьк'шинә.

EZDIKI.COM

МЕР БОНА МЕРАНИЕЙӘ

Дьле хортәки дьк'әвә qиза дәwләтики, хорт дьньһер'ә, wәки бав qиза хwә надә wи, әw у qизьк һәвр'а п'әвдьк'әвьн, qизьк гәдәр'а дьр'әвә.

Әwана бәре хwә дьдьнә wәлатәки у дьчьн. П'ьр' дьчьн, һьндьк дьчьн, р'асти канике тен. Р'удьнен, дьбеи әме һ'әвә нан бьхӧн, һесабьн у һәр'ьн. Әwана сәр кание р'удьнен, дәст у ч'ә'ве хwә щан дькьн, нане хwә дьхӧн, жьньк хортр'а дьбежә:—Ә'вде хwәде, әва чәнд р'ожә әм бь льнга тен, әз wәстиамә, чока хwә дайнә, әз сәре хwә бьдьмә сәр, һьнәки р'азем, әме р'абьи һәр'ьн.

Һәла т'әзә ч'ә'ве qизе чубун сәр һәв, хорт дьньһер'ә зйак жь канйе дәрк'әт, бәрбь wана һат, льнге qизьке кьрә дәве хwә у бәрә-бәрә һ'уфи хwә дькә.

Wәхте әw льнге qизке дькә дәве хwә, qизьк һ'ьшйар дьбә, дьбе:—Озман, мала тә хьраббә, зу бькә, шур бьк'-

шинэ, тӧ чьма сэкьнии? Озман жь тьрса нэ зьман ле дьгэр'э, нэ жи дэст. Һ'эта бэр qэфэсе зиа qизьке һ'уфи хwэ дькэ, qизьк дьбе:

— Ло Озман, мала тэ хьраббэ, һэрге тьштэк тэ набэ, шур бьк'ьшинэ, бьдэ мьн, эзе бьдмэ бэр дэве wи, бькӧжьм. — Диса тьштэк ль Озман ченабэ у зйа qизьке һ'уфи хwэ дькэ, дьк'ьшэ дьк'эвэ канйе.

Хелэки шунда Озман т'эзэ һ'ьше wи те сери, р'адьбэ п'оси-п'осидэ дьдэ сэр р'е, дьчэ.

Озман зэ'ф дьгэр'э, һьндьк дьгэр'э, наве аг'аки дьбһе, хwэ ль wи аг'айи дьгрэ, дьчэ. Эw дьчэ щэм аг'е, дьбежэ:

— Аг'айи саг'бэ! Wэлэ, эз хортэки сэри хwэмэ, мьн наве тэ бһистйэ хwэ тэ гьртйэ, һатьмэ, мьнр'а шӧхӧлэки п'эйдакэ, эзе щэм тэ бьхэбьтьм.

Аг'а ль Озман, бэжьн у бале, бэдэwйа wи дьнһер'э, һ'ӧба wи жи дьчэ щэм Озман. Аг'а гази гьрэ-гьред эла хwэ дькэ, дьбежэ:

— Гэли maqула, эви хорти хwэ ль эла мэ гьртйэ, һатйэ, лазьмэ эм элкаийке жер'а бькьн. Хӧлэсэ, һэр дэwлэтики эле пэзэке дьде, аг'а wир'а хан-манэки чедькэ, сэри дькэ, эwана һэвр'а сйардьбьн, һэвр'а пэйа дьбьн.

Р'ожэке эледа дьбе, дэ'wэт. Аг'а у Озман дьчьнэ дэ'wэте, хwэр'а р'удьнен т'эмашэ дькьн. Озман ч'э'ве хwэ нава дэ'wэте дьгэр'инэ, нагэр'инэ йэкэ нот'ла we qизька дьлк'этйа хwэ навинэ, бона we йэке жи эw ахине, сэр ахине дьк'шинэ. Аг'а дьнһер'э wэки Озман бэр

хwэ дьк'эвэ, ахин сэр ахине те, эw дэ'wэте нивщи дьhелэ, дьбе:—Озман, р'абэ эм hэр'ьн!

Wэхте эwана дьчьнэ мале, аг'а wир'а дьбежэ:

— Озман, дэ ньhа нэйнэсйа ахина хwэ мьр'а бежэ, эм чубунэ дэ'wэте, wэки хwэр'а шабьн, ахэ-аха тэ чь бу? Ньлбэт тэ щэм мьн чь кемаси дитйэ, к'е тӧ бе-hӧрмэт кьри, wэки сбэда ахэ-аха тэйэ?

Озман дьбежэ:—Аг'айи саг'бэ, wэлэ сайа сэре тэ т'ӧ кемасиа мьн т'ӧнэ. Кэсэки жи эз беh'ӧрмэт нэкьрьмэ. Чь hатьбу сэре wи у qиза дэwлэти йэко-йэко жер'а шьро вэдькэ. Дьбе: — Бона we йэке ахин дьhатэ мьн, чьмки йэкэ ӧса р'ьндэ-бэдэw мьн эла wэда нэдит. — Аг'а паши гьлие Озман гэлэк инщрмиш дьбэ, бэр хwэ дьк'эвэ у wир'а дьбежэ:

— Qӧрбан, сьбе п'эсэ-п'усе хwэ бэрэв дьки, жь вьра дьчи, мьн тӧ ани щэм хwэ, wэки р'ожэке мьр'а меранике быки, wэки тӧ кери we дьнйагозэле нэhати, те иди чь кери мьн бейи?

ХОРТЕ ХƏWАР У ЖЬНА ШИРh'ƏЛАЛ

Р'ожэке мэрики к'эсиб р'адьбэ, дьчэ шэhэрэки, дьбе эзе hэр'ьм хwэр'а бьхэбьтьм.

Эw чарсуеда р'асти т'ӧщарэки те, т'ӧщар дьбежэ:— Qӧр'о, дьбэ тӧ щӧхӧл дьгэр'и?

— Әре wәлә, әз шӧхӧл дьгәр'ьм, аг'айи саг'бә, — хорт дьбежә.—Әз т'ӧщарьм, wәлата дьгәр'ьм, һәрге тәр'а дәст дьдә, әзе мәһе һаqас п'әрә бьдмә тә, тӧ wәрә т'әв чәнд һәвала мьqатие ль базьргане мьн бькә. Хорт пер'а р'ази дьбә, базрганбаши базргане хwә т'ам дькә у әwана р'едьк'әвьн.

Әwана п'ьр' дьчьн, һьндьк дьчьн, щики шәв дьк'әвә сәр wана, базрганбаши дьбежә: «Qӧрба, вьра дайньн, әм һьнәки һесабьн, чаwа к'әw к'әтә сьбе, әме бьльвьн. Әwана бар у барханед дәвә-дәлуле хwә датиньн, жь wана йәк qәрәwьл дьсәкьнә, ед дьне р'адьзен.

Wәхте к'әw дьк'әвә сьбе, те wәхте чуйина wана, дькьн-накьн хорт жь хәwе р'анабә.

Базрганбаши дьбинә бошә, к'ьшмиша, һ'әвә ка, солә-кә һәспа, чәнд qӧрьша датинә бәр сери у базьргане хwә р'е дьхә.

Сьбә р'он дьбә, р'о те qама нивро, хорт т'әзә жь хәwе һ'ьшйар дьбә, дьньһер'ә, нә базрганә, нә һәвале wинә. Әw т'әне орт'а we дәште һиштьнә, чунә. Әw дорбәре хwә дьньһер'ә, we чәнд к'ьшмиш, һ'әвә ка, солә-кә һәспа, чәнд qӧрьш данинә бәр сәре wи у чунә. Әw п'оси-п'осидә диса вәдгәр'ә те мала хwә.

Жьна wи wәхте ч'ә'в мере хwә дьк'әвә, дьбежә: «Хӧде херкә, мерьк, тӧ чьма ӧса зу һати, нә тӧ чубуйи бьхәбьти?»

Чаwа һатьбу сәре wи, әw йәко-йәко жьна хwәр'а

дьбежэ. — Һьлбэт, wэхте тӧ р'абуйи, qэт тэ дор бэре хwэ тьштэк нэдит,—жьньк же пьрс дькэ.

— Эре wэлэ, мьн дит. Эwана чэнд к'ьшмиш, һ'эвэ ка, солэкэ һэспа, чэнд qӧрьш дабунэ бэр сэре мьн, чубун.—дэ ньһа гӧһ бьдэ, эзе тэр'а мэ'нйа к'ьшмиша, кае, сола һэспе у wан qӧрьша бежьм. Қ'ьшмиш нишана we йэкенэ, wэки базрганбаши хwэстйэ бежэ эзэ qизьм, ка нишана we йэкейэ, wэки наве бажаре мьн Саманлуйэ, сола һэспе жи дьдэ к'ьвше, кӧ эw мэһ'эла солбэндада дьминэ. Һэмин эw чэнд qӧрьш жи һэqе тэнэ. Жьньк у мерьк мала хwэ бар дькьн у бэре хwэ дьдьнэ бажаре Саманлйе. Эwана дьчьн дьгһижнэ бажар', хwэр'а малэке к'ьре дькьн у дьминьн. Чэнд р'оже дьне шунда, кӧ иди базрганбаши жи вэдьгэр'э, эw гази мере хwэ дькэ, дьбежэ:

— Қӧр'о, тӧ к'нша хwэкэ у һэр'э бэр п'энщэра qиза п'адше, һэр'э-wэрэ, эwе тэ бьвинэ у гьлики тэр'а бежэ. Эм бир нэкьн бежьн, wэки эw базрганбаши qиза п'адше буйэ, к'ьнще мера хwэкьрбуйэ у сэр наве базьрганбашитие ль дьне гэр'йайэ. Вьрһада эме базрганбашир'а бежьн qиза п'адше. Хорте тэ дьчэ бьн п'эншэра qизькеда дьчэ-те, һивйейэ, кӧ эwе дэре у жер'а гьлики бежэ. Һэw дьньһер'э эwе п'эншэра хwэ вэкьр, т'асэ ав р'эшанд, севэк жи пэй авит. Хорт хелэке жи дьчэ-те, дьньһер'э эw дэрнак'эвэ, дьһелэ ледьдэ, те мале.

Жьна wи ч'э'в пе дьк'эвэ, дьбежэ:

— Ӏнь, qәт qиза п'адше чь гот?

Wәлә нә дәрк'әт, нә жи тьштәк гот, т'әне п'әнщәра хwә вәкьр, т'асә ав р'әшанд, севәк жи пәй авит.

— Кӧр'о, qизке ӏ'әму тьшт готйә, ле тә фә'м нәкьрйә. Гәрәке тӧ к'еләка мала we жь щәwәке дәрбазби, бьн дара севеда ӏивйа we бьсәкьни.

Тә'ри дьк'әвә ә'рде, гәдә дьчә жь щәwe дәрбаз дьбә, бьн дара севеда дьсәкьнә. Ӏәрге хеләкә шәве дьчә, начә, хәwa хорт те, әw р'адьзе. Qиза п'адше ӏ'әмушка дьдә р'азандьне, щарие хwә зу бәла дькә у бәрбь хорт те. Wәхте те дина хwә дьде, дьвинә хорт хьр'ина wийә р'азайә, буйә афр'е ӏ'әвт к'әра. Әw дина хwә дьде бошә, чәнд к'апа дькә щева wи у ледьдә дьчә.

Wәхтәки шәве дьчә, хорт жь хәwe р'адьбә, дьньӏер'ә qиза п'адше т'ӧнә, п'оси-п'осидә ледьдә те мала хwә. Жьна wи дьбе: «Кӧр'о, тә чawa кьр, qиза п'адше ӏат?»

— Wәлә әз чум, ӏaqac сәкьним, qиза п'адше нәӏат, ледам ӏатьм.

— Кӧр'о, дәрәwa нәкә, ә'сә тӧ р'азайи, ща шебед хwә бьньӏер'ә, чька qәт тьштәк щеба тәда тӧнә?

Wәхте әw щебед хwә дьньӏер'ә, чәнд к'апа дьбинә.

— Кӧр'о, ле тә дьгот, wәки әз р'анәзамә, ле әва чь к'апьн? Qизьк ӏатйә тӧ р'азайи дити, әв к'ап кьрьнә шеба тә у хwәстйә бежә, wәки тӧ нә хорте дәрәща, гьлиани, тӧ гәдәйи, ӏәр'ә хwәр'а к'ап бьлизә. Дә сьбе диса бәр п'әнщәра we ӏәр'ә-wәрә, чька әwe ве щаре чь бе-

жә. Хорт сьбәтьре диса we сәh'әте бәр п'әнщәра qиза п'адше дьчә-те.

Qизьк ве щаре диса п'әнщәра xwә вәдькә, т'асә ав дьр'әшинә, h'өрмеке жи пәй давежә.

Хөләсә, жьньк ве щаре жи мере xwә дьшинә бьн дара h'өрмйа. Qиза п'адше те, диса хорт р'азайи дьвинә, ижар жи чәнд шәйа дькә щеве у пьшта xwә дьде, дьчә. Хеләкә шәве дьчә, дьньher'ә мере we диса сәри бәрда леда hат у мина щара дьне жьне дьхапинә, дьбежә:

— Wәлә иро әз р'анәзам, haqac сәкьним әw нәhат, әз wәстйам, ледам hатьм.

Әw диса мере xwә bawap нәкә, дьбежә:

— Ща щева xwә бьньher'ә, чька qәт чь шева тәда hәйә?—Wәхте әw шева xwә дьньher'ә, чәнд шәйа дьбинә.

— Көр'о, ле тә дьгот әз р'анәзамә, дьньher'и qизьк hатйә, тө р'азайи дити, чәнд шәйи жи кьрьнә щеба тә, wәки тө hәла зар'и, hане ван шәйа, hәр'ә хөмар бьлизә.

Әw лавайи жьна xwә дькә, дьбежә:—Т'обәбә әз иди р'аназем.—Әw мере xwә сьбәтьре жи дьшинә бәр п'әнщәра qиза п'адше. Qиза п'адше ве щаре жи т'асә ав дьр'әшинә, h'ьнарәке пәй давежә.

Wәхте хорт те мале, у жьна xwәр'а дьбежә, әw ве щаре жи wи дьшинә бәр дара h'ьнара. Wәхте чуйине әw бист зер'е сәре xwә дьде, зер'әки же дьдьзә у дьбежә:

— Көр'о, әз ван бист зер'е сәре xwә дьдьмә тә, тө бьби бьжмери, hәма зер'әк же кем бу, тө заньбә wәйл-

wəйлера сəре тəйə. Əw дəмəкə т'ътун жи дьде, дьбежə: Wəхте хəwa тə hат, тӧ əви дəмəке т'ътуне hурки, иди хəwa тə нае.—Хорт зер'е хwə у дəмəка т'ътуне hьлдьдə у дьчə,бьн дара h'ънареда р'удьни. Wəхте хəwa wи те, əw зер'е хwə дəрдьхə, дьжмерə. Əве тə дьжмерə, нажмерə, дьньher'ə, зер'ək кем дьбə. Qӧрф дьк'əвə дьле wи, дьбе жьна мьн чька we чь бинə сəре мьн, мьн зер'əки we ӧнда кьрйə. Хелəк дəрбаз дьбə, диса хəw ле зор дькə. Əw ижар дəмəка т'ътуна хwə дəрдьхə, дьдə бəр хwə у дəстпедькə hур дькə. Wəхта hуркьрьне əw дьheньжə у к'ере т'ълие хwə дьхə, т'ътуи жи дьк'əвə бьрине, шəwəта we дьдə дьле wи у əw орт'а баг'чə дьчə-те. Хелəке шунда дьньher'ə we qиза п'адше hат.

Qиза п'адше т'ълиа wи гьредьдə у дьбежеда:

— Кӧр'о, əзе ва həр'ьм, тӧ heди пəй мьн wəрə, əзе həр h'əвт дəрйа пəй хwə вəкьри бьheльм, ле тӧ йəкойəко дади, паше бейи, бьньher'ə ньшкева вəкьри нəheли. Wəхте əwана дьчьн, хорт шабуна хwə бир дькə, дəрйа данадə у дьчə həрəма qиза п'адше. Əwана дьк'əвнə к'еф у h'ənəка, ӧса жи хəwр'а дьчьн.

Хелəкə шəве дəрбаз дьбə, wəхте qəwазе qиза п'адше пьшта хwə дьдьнə дəре we у дьхwəзьн р'унен, дьньher'ьн, wəки we дəре we вəкрийə, дьчьн дəре дьне дьньher'ьн, əw жи вəкьрийə, хӧləсə, həр h'əвт дəри жи вəкьринə у qиза п'адше жи т'əв хортəки вайə р'азайə.

Qəwаз иди wə'дə ӧнда накьн, wана нав ньвинада qə-

wин гьредьдьн, дьбьн датиньн бәр дәре п'адше, дьбежьн бьра сьбе р'абә бьбинә, wәки qиза wи чьва мьжул дьбә.

Wэхте wана гьредьдьн, тиньн датиньн бәр дери, әwана жь шәрма дәнге хwә накьн. Хеләке шунда дьньher'ьн к'әчәлоке мала п'адше hат wьрр'а дәрбаз бу, qиза п'адше гази wи дькә у дьбежә:

— К'әчәлок, ве сәh'әте тӧ h'ьнарәке hьлди, hәр'и флан мале, р'аби сәр хани, h'ьнаре к'ӧләкеда бавежи у бежи: — aha! aha! ahan!

Чawa qиза п'адше дьбежә, к'әчәлок дьчә ӧса дькә, дьр'әвә дьчә.

Wәхте жьна хорт дәнге к'әчәлок дьбhе у р'адьбә нав мале h'ьнара шкәсти дьвинә, дьбежә:

— Wәлә әwана hатьнә гьртьне у сьбе чьqас дәндьке ве h'ьнаре нав мале бәла бунә, we haqac шаг' жь wана бәлабьн. Жьньк ида wә'дә ӧнда накә, р'адьбә ситлә h'әwлә чедькә у бәре хwә дьдә qәwәзе п'адше. Әw wәхте дьгьhижә щәм wана, дьбежә:

— Гәли qәwәза, мьн сонд харьбу, wәки кӧр'е мьн жь хәрибие бе, әз h'әвт нәвсе бьр'чи т'еркьм. Мьн h'әwлә чекьр, дӧшьрмиш бум: к'е ве шәве h'ьшйарьн, к'е нә h'ьшйарьн, бира мьн к'әт, wәки hуньн h'ьшйар, бона we йәке жи әз алйе wәда hатьм. Әw h'әwле жь ситьле дәрдьхә у hәр йәке гьрекәкә 4—5 килое дьдеда. Әwана h'әвәки дӧхӧн, е дьне гьшк дьминә. Әwана qьрар дькьн, wәки зу h'әwле бьвнә мале хwә у вәгәр'ьн. Wәх-

те әwана һ'әwле һьлдьдьн дьчьнә мале хwә, жьна хорг зу-зу шьрите вәдькә, qиза п'адше аза дькә. Дьк'әвә п'ашла мере хwә, qиза п'адше qайим wана гьредьдә.

Wәхте сьбә р'он дьбә, әwана дьчьнә шәм п'адше, дьбежьн: — П'адшаи саг'бә, wәлә эваре һ'ал у һ'әwале мә у qиза тә бу әв, мә әw гьреданә, we бәр дәре тәнә. П'адша гәләки бәр хwә дьк'әвә, wәки qиза wи р'ур'әшйа öса кьрйә. Әw гази щәлат дькә, дьбежә:

— Қör'o, зу һәр'ьн, жь бәр дәри qиза мьн у wи хорти биньн, ве сәһ'әте, сәре wана щә'нме шакьн.

Wәхте wана тиньнә диwана п'адше, дьньһер'ьн, лап к'ölфәтәкә башqә we п'ашла хортәкиданә. Wәхте әw шьрите вәдькьн, жьна хорт п'есира хwә дьqәлешә, дьбежә:

— Әман, жь дәсте qәwәзе тә әз у мере хwә бәр дәре мала хwә р'азабун, ишәв һатьн әм гьредан, аниһә вьра. П'адша дәрбер'а сәре qәwәза шә'нме ша дькә у wана жи бәрдьдә, дьбе:—Һәр'нә мала хwә.

Wәхте әwана дьчьнә мале, жьньк мере хwәр'а дьбежә: — Мерьк, wәхте мьн бәр-п'есире хwә qәлашт, we дәме дьле п'адше жи, е wәзир жи, е qази жи, е мьфти жи к'әтә мьн. Әwe иро qәста мьн бькьн, гәрәке әм дәлк'әке сәре wан нәмәрйа чекьн. Хеләк дәрбаз дьбә, дьньһер'ьн мәрики qәндәк шәкьр ани, гот:—Wәлә, әва п'адше шандйә у готйә эваре бьра һивйа мьнбә, әзе бем.—Жьньк һәдайе wи чawa нишана р'азибуне һьлдьдә у хölам

дьчә. Qасәке шунда бь wи щур'әйи wәзир һәдайе хwә дьшинә. Пәйр'а мьфти, паше qази дьшинә. Жьньк гази мере хwә дькә, дьбежә:

— Кör'о, wәлә һәрчара жи һәдайе хwә мьр'а шандьнә, мьн һәдайе һәрчара жи һьлда. Эваре wәхте йәк те, һьнәки дьсәкьнә, тö дәрихә, әзе wана пе долабе йәкойәко р'акмә сәр хени. Wәхте гьшк р'абунә сәре хени, тö wәрә сәр мьн һерсбә, бежә, әв йаре тәнә, тә аниңә вьра. Бә'лгики бавежә орт'е у лехә, гьва тö мьн дьк'öти, wи чахи әзе жи быкмә qир'ә-qир', бежьм:—п'адша жи, wәзир жи, мьфти жи, qази жи бьре мьньн, һ'ьздьки әз wана биньм höндöр', тö жь wана бьпьрсә. Wәхте әwана һатнә höндöр', тö п'адшер'а бежә:

— П'адша, тö п'адше ви шәһәрийи, баве мә щьмә'тейи, шәрм нинә, wәки тö һати щәм жьна мьн? Әwе бәр тә лава бькә, бежә:

— Чь дьхwази әзе бьдьмә тә, т'әне тö дәнге хwә нәкә, мьн нәкә соcрәт, wи чахи тö бежә: «Гәрәке тö qиза хwә бьди мьн». Wәхте әw р'ази бу, тö бежә: «Дә к'аг'әзе бьньвисә, wәки паше дәве хwә нәгöһези». Тә к'аг'аза хwә кьрә щеба хwә, әме ижар гази һәрсеке дьне кьн, тö жь wана жи, жь һәр йәке к'аг'әза п'утә зер' бьстинә у әме wана бәрдьн.

Хöләсә, чawa п'әв дьк'әвьн, we ә'щебе тиньнә сәре wан, каг'әзе жь һәрчара жи дьстиньн у wана бәрдьдьн.

Сьбәтьре хорт у жьна хwә к'аг'әзе wана һьлдьдьн у дьчьнә диwана п'адше.

Wəхте п'адша ч'э'в wан дьк'əвə, иди жь шəрма накə хəбəрдан, гази qиза хwə дькə у дьбеже:

— Лawo, мьн тӧ дайи ви хорти, к'аре хwə бькə пер'а həр'ə. Əwана зер'е хwə жь wəзир, мьфти у qази дьстиньн, дьчьнə мала хwə. Жьньк гази мере хwə у qиза п'адше дькə, дьбежə:

— Мерьк, р'астə əз к'ӧфлəта тəйə чəнд саламə, ле əwлəд-т'əwлəде мə т'ӧнə. Мьн qиза п'адше анйə, бьра тӧ безӧр'ət нəмини. Əз у qиза п'адше жи нот'ла хушка həвр'а əме дəрбазкьн. Ле гəрəке əм həма ирода жи ви шəhəри баркьн, чьмки п'адша, wəзир, мьфти у qази жи we бьхwəзьн h'əйфа хwə жь мə дəрхьн.

Əwана həвр'а qайил дьбьн у жь wи шəhəри дəртен, дьчьн.

СЛЕМАН П'ЕГ'ƏМБƏР У БЬЛБЬЛ

Бь готьна готйа мора Слеман п'ег'əмбəр həбу, əwи кӧ мора хwə дьзвьр'анд h'əму тəрəwьл, тəйр-ту дьhатьн бəр дьсəкьнин. Наве к'ӧлфəта Сьлеман Бьлqизəр бу. Бьлqизəр к'ӧлфəтəкə гəлəки бəдəw бу, пер'а жи т'əне хwə h'ьз дькьр, наз у туз бу, əwe т'ӧ шӧхӧл у э'мəл малда нəдькьр, шəв у р'ож сəр щи у бə'лтие бьмбул бу. Р'ожəке п'ər'əк дьк'əвə бьн к'елəка we, дешинə. Wəхте эваре Сьлеман те мале, əw бь hерс жер'а дьбежə:

— Нə тӧ би, нə жи п'ег'əмбəрйа тəбə, тӧ нькари мьнр'а дошəкəкə ӧса бьди авитьне, wəки к'елəка мьн

нəэшинə. Иро п'ər'əк к'ətə бын к'елəка мын, эшанд.

Сълеман, кӧ гəлəки Бълqизəре h'ъз дькър, бəр we зари дьбə, дьбежə:

— Ə'вда xwəде, qət тӧ бəр xwə нək'əвə, сьбе тӧ чъ дошəке дьxwəзи, əзе тəр'а бъдмə авитьне, qət hepc нəбə.—Бълqизəр дьбежə:

— Гəрəке тӧ жь п'ər'ке пьч'энга тəйрəда мьр'а дошəке чеки, ле жь п'ər'е wан мьр'а к'очк у сəраке чеки.

Сьлеман сьбətьре мора xwə дьзвьр'инə, h'əму тəйр у тəйрəдə бəр wи дьсəкьньн, хенщи бълбъл. Qьжък незики Сьлеман дьбə, дьбежə:

— Дьнher'и, h'əму тəйрəдə hатьнə, хенщи бълбъл, əw qədре тə нагрə, бона we йəке жи нəhатйə.

Сьлеман гəлəки инщрмищ дьбə, тəйрəки дьщинə пəй бълбъл, дьбежə:

— Зу həр'и, wи беə'дəби hьлди, бини, чька əw xwəйе xwə чəнд сəрйанə, наhатйə.

H'ətа дьбə qалмə-qалма тəйр у туйа, бəлч'ем незики Сьлеман дьбə, дьбежə: «Əз бəхте тəмə, щущуке мьн малда бехwəйи манə, изне бъдə əз xwə бър'уч'киньм, həр'ьм.

Сьлеман жер'а р'ази дьбə, əw xwə бəри h'əмйа дьр'уч'кинə, дьчə дьгьhижə щущуке xwə.

Хелəке шунда тəйр бъльбъл дьгрə, тинə щəм Сьлеман п'ег'əмбəр.

Сьлеман дьбежə:

— Бълбъл, h'ədada р'öh'е тə чекьрйə, wəки h'əму тəйр у ту hатьнə, тӧ нəhати?

— Сьлеман саг'бэ, мьн h'эсабе мьри у зендйа дькьр, бона we йэке жи эз дэрэнги к'этьм.

— Ле к'е зэ'ф бун, мьри зэ'ф бун, йане зенди?— Сьлеман же дьпьрсэ.

Wэлэ, мьри зэ'ф бун, ле т'эне мэрик hэйэ эw нэ сэр мьрйанэ, нэ жи сэр зендйанэ.

— Эw к'ийэ?—Сьлеман же дьпьрсэ.

— Сьлеман саг'бэ, wэлэ hэма эw мэри тойи.

— Hэла ч'э'ве wи бьньher'э—Сьлеман сэрда hepc дьбэ.

— Ч'э'ве мьн ч'э'ве шеранэ,—бьлбьл дьбежэ.

— Hэла сэре wи бьнher'э,—диса Сьлеман дьбежэ.

— Сэре мьн сэре меранэ!—бьлбьл щаба wи дьдэ.

— Hэла пашйа wийэ ч'ирт бьнher'э,—Слеман qэрфа ле дькэ.

— Э'дэб Сьлеман п'ег'эмбэр, анэгори дэве xwэ хэбэрдэ,—бьлбьл дьбежэ.—Тё hepca xwэ сэр мьн р'адьки, wэки эз тэр'а дьбежьм тё нэ сэр мьрйани, нэ жи сэр саг'ани. Ща тё мьр'а бежэ, мэрие саг'и сэр h'ьше xwэ ван гьлйа дькэ? Тё к'эти бэр h'ьше жьнэке у тэ гази ван тэйр у туе бэлэнгаз кьрйэ. wэки гьшк xwэ бьр'уч'киньн, чийэ те Бьлqизэрер'а дошэке бавежейи у жь п'эр'е wана к'очк-сэраке чеки? Бэре э'wльн qэт к'е бьhистйэ, wэки жь п'эр'а к'очк у сэрэ бе чекьрьне, бак р'абу, we hэр п'эр'эки бьбэ wэлатэки у т'оз-думана к'очк у сэре жи нае ханекьрне. Йа дёда жи тё п'ег'эмбэре мэйи, тё xwэде чawa qёт'ар дьки, wэки мэ гьшка дьр'уч'кини,

нэ ахьр сьбе зьвьстане сэр мэда бе, эме чawa э'буркьн?

Сьлеман дьдэ h'ьше хwэ, wэки гьлие бьлбьл р'астьн, эw h'эму тэйрутуйа бэла дькэ, дьбе hэркэс hэр'э мала хwэ.

Т'эне бьлбьл дьминэ, эw незики Сьлеман дьбэ, дьбежэ: —Сьлеман п'ег'эмбэр, тӧ гэлэки дэсте жьна хwэва дьчи, эw жи назие хwэ дькэ, тэе эw данйэ сэр щи у нвине бьмбул, hэла qайил нинэ. Эзе ширэтэке тэ бькьм, hэла тӧ Бьлqизэре бьщер'ьбинэ, чька эwе р'абэ бьхэбьтэ, йане на? Wэхте иро тӧ чуйи щэм we, бежеда:

— Бьлqизэр, тӧ qиза Сьхри Щьни, тӧ назьк hатн хwэйкьрьне, ньhа жи бек'ефи, эзе жьнэкэ дьне жи биньм, бьра к'омэке бьдэ тэ, т'эвайи зар'а хwэйкьн, шӧхӧле мале бькьн.

Wэхте Сьлеман дьчэ мале у гьлие анина hewие wер'а дьбежэ, эw h'эта сьбе р'аназе, сьбе шэбэqе р'адьбэ, бэрбь щӧхӧл дьр'эвэ, эваре жи сэр qьсиле р'адьзе.

Wэхте Сьлеман те мале, we сэр qьсиле дьбинэ, э'щебмайи дьминэ у дьбежэ:

— Бьлqизэр, нэ к'елэке тэе бешьн, тӧ чawa сэр qьсиле р'азайи?

— Сьлеман, иди эз анэдог'мэйи бумэ, дэрэкэ мьн наэшэ,—Бьлqизэр дьбежэ:

— Хwэде кьр тӧ саг' буйи, жьньк, wэки анэдог'мэ буйи, иди эз жьна найньм.

Сьбэтьре Сьлеман гази бьлбьл дькэ, дьбежэ: — Бьльбьл, hэqзэндэ гьлие тэбу, паши готьна анина hewие Бьлqизэр нэ кӧ дэ'wa п'ьр'ч'а бьчэнга тэйрутуйа накэ,

ле hэла сэрда сэр qьсиле р'адьзе. Бона ве ширэте эw р'азибуне дьдэ бьлбьл.

Бь wи щур'эйи бьлбьл h'эму тэйрутуйа жь фэрмана Сьлеман хьлаз дькэ, т'эне бэлч'емка бэлэнгаз р'ут у тэ'зи дьминэ. Дьбежьн сэва we йэке бэлч'емк h'эта ньha жи р'ут у т'эзи майэ у шэрма т'эне эвара дэрте, дьгэр'э.

К'ОЧЭКЕ ДЭРЭWИН

Wэхтэке мэрики гэлэки бэлэнгаз hэбу, эwи чawa дькьр, нэдькьр нькарбу зар'е хwэ хwэйкьра. Шэв у р'о шэр'е wи у жьна wи бу. Жьна wи hэрт'ьм педа дьк'эт, qара мере хэлqе дьда сери у дьгот:

— Хwэли сэре тэбэ, тӧ жи мери, мере хэлqе жи мерьн, бьнher'э эw жьн у зар'е хwэ чawa хwэй дькьн, тӧ чawa хwэй дьки.

Мер к'эрба жьне qэт нэдьхwэст бьhата мале. Эw жи бэр дьгэр'ийа, wэки вьрда-weда тьштэки дэстхэ.

Р'ожэке жи мэрие бэлэнгаз сэри бэрда к'учер'а дьчэ, дьньher'э жь wи weда чэнд зьлам we хwэр'а к'ап дьлизьн. Wэхта эw дьчэ незики wан дьбэ, зьламэк кӧ дурва к'апе давежэ, щьг'изе к'апа wи дьчэ дьк'эвэ бьн т'умэки. Зьлам набиньн, wэки к'апа wан к'этэ к'идэре, ле мерьк дьбинэ. Хорт вьрда дьгэр'ьн, weда дьгэр'ьн к'апе набиньн. Мерьк дьчэ незики wан дьбэ, дьбежэ:

— Гэли лawька, дьбэ к'апа wэ ӧнда буйэ?

Хорт ч'э'ве hэв дьнhер'ьн. Хортэк дьбежэ wи:—Апо, дьбэ тӧ к'очэки, ща бьнhер'э к'апа мэ чawa бу, тэ кӧ к'ап ди, чь дьхwази эме бьднэ тэ, чьмки эw к'ап йа кӧр'е п'адшейэ.

Мерьк кӧ бэре заньбу к'ап фьр'йэ к'этйэ к'идэре, нэйнька хwэ дьньhер'э гьва к'очэкэ, дьчэ сэр wи т'уми дьсэкьнэ у дьбежэ:

— Бьн ви т'уми бьньhер'ьн.

— Хорт бьн т'ум дьньhер'ьн, р'асти жи вайэ, к'ап вьрайэ.

Хорте хwэйе к'апе р'азибуна хwэ дьдэ мерьк у зер'эки жь щеба хwэ дэрдьхэ дьдэ wи у же пырс-пырсйара дькэ, чька эw к'едэре дьминэ.

К'очэк бь дьлэки ша к'ӧлфэта хwэр'а нан-харьне дьк'ьр'э, вэдьгэр'э мале у дэрhэqa «к'очэктийа» хwэда жьна хwэр'а дьбежэ. Жьна wи hьнэки к'ефхwэш дьбэ у дьбежэ:

— Мала тэ авабуйо, ща hьнэки ӧса пешьрйайбэ мина мере хэлqе.

П'елэке шунда жьна п'адше wэхте дьчэ h'ьмаме сэре хwэ бьшо, эw п'ор'е хwэ шэ дькэ, гӧстилка хwэйэ бь кэвре qимэтли дькэ нав п'ор'е хwэ, дькэ qэлша дuwер, дьбе эзе сэре хwэ бьшом, hьлдьм. Жьньк ӧса гӧстилка хwэ wедэре бир дькэ у дьчэ.

Чэнд р'оже дьне шунда жьньк дьхwазэ гӧстилка хwэ текэ т'ьлйа хwэ, дьгэр'э-нагэр'э набинэ. Эw щабе мере хwэ дадьхэ, wэки гӧстилка нишаниа we дьзинэ.

П'адша гази мəрие хwəйə занə, р'ə'млдара, к'очəка дькə чька бньhер'ьн гöстилка жьна wи к'е дьзйə.

Т'ö к'очəк у р'ə'млдар дəрhəqa гöстилкеда сальх-сульха надьн. П'адша у жьна хwə гəлəки бəр хwə дьк'əвьн у нава wеда бəдбəхтйа хwə дьбиньн.

Ньшкева мерке кö к'ап дитьбу, дьк'əвə бира кör'е п'адше, əw баwе хwəр'а сальхе wи дьдə.

П'адша дəрбер'а qəwазе хwə дьшинə пəй «к'очəк». Qəwазе п'адше дьчьнə щəм к'очəк, дьбежьн:

— Фьланк'əс wəлə п'адша тə ве сəh'əте алмə-салмə дьхазə. К'очəк бəр qəwаза зари дьбə, дьбе:

— h'əйран, нə мьн дьзи кьрйə, нə жи хьраби, п'адша чьр'а гази мьн дькə.

Qəwаз дьбежьне:

— Тə чь кьрйə-нəкьрйə əw шöхöле мə нинə, шöхöле мə əwə, wəки əм тə бьвнə щəм п'адше, we шунда шöхöле тə у wийə.

Хöləсə, wи дьдьнə пешйа хwə у дьбьнə диwана п'адше. Wəхте əwи дьбьнə щəм п'адше, п'адша дьбежеда:

— П'адшайи саг'бə, на wəллə, əз ньзаньм?

К'очəк дьбе:

— П'адшайи саг'бə, на wəллə, əз ньзаньм?

П'адша дьбежə:

— Кör'е мьн дəрhəqa тəда мьр'а готйə, тö мəрики занəйи, к'очəки. Гöстилка жьна мьн дьзинə, гəрəке тö бьнher'и чька к'е дьзйə.

Wəхте əw дəрhəqa ве йəкеда дьбhе, ч'ьркин дьле wи дьк'əвə, дьбе əзе нhа чь щаба вана бьдьм, wəлə п'адшае

дәрәwе мьн бьгрә у сәре мьн лехә. Хӧләсә, ч'ар ль «к'очәк» те бьр'ине, т'ьзбие хwә дәрдьхә, бәр хwәда дькә пьтә-пьт, гьва к'әтйә мьh'әке. Wәхте әw дькә пьтә-пьт, бе h'ьшн хwә хәбәр дьдә, дьбе мьн п'ор'е сәре хwә сьпи кьр, hатьм к'әтмә ве qәде, сьбе хәлqе чь мьнр'а бежә?

— Wәхте хәбәра п'ор' бәр гӧhе жьна п'адше дьк'әвә, дәрбер'а дьк'әвә бира we, wәки әwe гӧстилка хwә кьрйә нава п'ор'е сәре хwә у кьрйә qӧлька диwер. Wн чахи жьна п'адше жь әшqа дькә qир'ин, дьбежә:

— К'әтә бира мьн!

У дьчә гӧстилка хwә тинә. П'адша hьнә зер' дьдә «к'очәк» у әw те мала хwә.

Әw чawa дьгьhижә мале, дьбежә жьне:

— Зу к'аре мә бькә, сьбе әме жь ви шәhәрн к'очкьн.

Жьна wн шаш у мәт'әл дьминә, дьбе:

— Мерьк, ща бежә к'а чь бйә, wәки тә ӧса р'әнг авитйә у дьбежи, wәки әме сьбе жь вьра к'очкьн?

К'очәк дьбежә:

— Wәлә h'ал у h'әwале мьн п'адше бу әв, сьбә, дӧсбә we тьштәки майин бьqәwьмә, ве шаре жн хwә мьнр'а ӧса hәв нае, әwe пьрусйа мьн дәрхә у мьн бькӧжә. Жьньк, хwә шер' hәрт'ьм саг' жь каниe вәнагәр'ә?

Жьна wн дьбежеда:

— Лс мерьк, чьма hәргав we тьште п'адше ӧндабьн у әwe жн гази тәкә, әва жи чька чawa qәwьми. Әме мал-h'але хwә к'ӧда бьhельн hәр'ьн? Qә на баhар бйа дса әре, әме ве пайиза дәрәнги к'ӧда hәр'ьн? Хӧләсә жьньк мере хwә дьдә сәрwахткьрьне у әwана щикида

начьн, ле мерьк йа хwə занə, шəв у р'о хəw нак'əвə ч'ə'-ве wи.

Р'ожəке дьз дьк'əвнə хəзна п'адше у həбун, т'önəбуна wи т'алан дькьн, дьбьн.

Сьбе щабе ль п'адше дадьхьн, wəки дьза хəзна wи т'алан кьрьнə. We р'оже т'əмамийа wəлет дьбə həйдадə.

П'адша гази wəзир-wək'иле хwə дькə, qəwаз у əскəре хwə нава wəлет дьхə бəлки дьза бьвиньн. H'əвт р'ожа, h'əвт шəва дьгəр'ьн, нагəр'ьн, дьза набиньн.

Ньшкева дьк'əвə бира п'адше, wəки нə «к'очəк» шеhəре wида həйə, əw чьма гази wи накə, wəки əw щие дьза бежə?

П'адша гази qəwазе хwə дькə у дьбежə:

Кör'о, файтоне hьлдьн həр'ьн фьлан мəрийи зу биньн.

Wəхтəке «к'очəк» дьнher'ə, wəки we бəр дəре wи шьнгина зəнгле файтоне те, əw дьбежə:

— Жьньк, мала баве тə хьраббə, р'абə, п'адше диса шандйə пəй мьн, wəхте мьн дьгот wəрə əм бьр'əвьн, тö qайил нədьбуйи, ве дəрбе ида хьлазбуна мьн т'önə,— жьнк дьбежə:

— Мерьк, qət нətрсə, гази хwəде хwəкə, həр'ə.

Qəwазе п'адше дьбен к'очəк, wəрə п'адша тə т'əглиф дькə.

— Wəхте к'очəк наве п'адше дьбhe, тəрк лева wи дьк'əвə. Хöləсə, дьləки köл əw р'адьбə, дьчə шəм п'адше.

— К'очəк, ишəв дьз к'ətьнə хəзна мьн, дəрəвəкьрьнə,

гәрәке бьньһер'и дьз к'енә у зер' бьрьнә к'идәре,—п'адша дьбежә:

К'очәк дьбежә:

— П'адшайи саг'бә, әзе зер'е тә бьвиньм, ле тӧ гәрә дӧ р'ожа wә'дә бьди мьн, әз сәре хwә бәр ошахе дайньм, бем тәр'а бежьм.

П'аша қайил дьбә у әw те мала хwә.

«К'очәк» чаwа дьгьһижә мале, жьна хwәр'а дьбежә:

— Жьньк, зу к'аре мә бькә, п'әсә-п'усе мә т'опкә, әме ишәв бьр'әвьн. «К'очәк» дәрһәqа хwә, п'адше у дьзи йа зер'е wида жер'а дьбежә, әwана ӧса жи һәвр'а п'әв дьк'әвьн һ'әта эваре, wәки бьр'әвьн.

Се мьришке к'очәке һәбун. Әw дьбежә жьна хwә, wәки wан мьришка шәржекә, р'йа wанр'а соркә.

Дьз жи бь дәсти щә'суса пе дьһ'әсьн, wәки п'адше гази «к'очәке» хwә кьрйә, дәрһәqа дьзйа хәзна хwәда готиеда, «к'очәк» соз дайә, wәки сьбе ви чахи дьза бьгрә. Һәрсе дьз шewра хwә дькьн, дьбен әм р'абьн һәр'нә сәр к'ӧләка «к'очәк», чька әw дәрһәqа мәда чь хәбәрдьдә. Әwана тенә к'еләка мала «к'очәк» у йәк һедика р'адьбә сәр к'ӧләке. Wәхте әw р'адьбә сәр к'ӧләке, мьришкәкә wан wи чахи те мале.

«К'очәк» дьбежә:

— Жьньк, wәлә йәк һат, ма е дьне.

Хеләкә дьне шунда һәвале wани дьне жи р'адьбә сәр к'ӧләке, wи чахи мьришка wанә дьне жи дьчә мале.

К'очәк дьбежә:

— Жьньк, wәлә дӧдӧ һатьн, ма йәк.

Хӧлəсə, wəхте həвале wани сьсйа жи hьлдьк'ьшə сəр хени, əw дьбе:—Жьньк дə р'абə, иди h'ərсе жи hатьн.

Вьра дəсте дьза р'əх wанда те у həвр'а дьбежьн.

— Хwəде мала мə хьраб кьр, сьбе we мə бьдə дəсте п'адше у мə дараг'ащехьн.

Йəк жь wана дьбежə, həла зуйə, wərə əм hər'ьн, хwə бавежнə сəр дəст у п'ие wи, əме бежьн, wəлə əм шаш бунə, хwəде мə стəндйə, əм хwəйе жьн у зар'анə, əме щие зер'а бежьн, ле тӧ мə нədə дəсте п'адше.

Əwана hедика сəр хани пəйа дьбьн у тен хwə давежнə сəр дəст у п'ие «к'очəк», дьбежьн «мə кьрйə, тӧ нəкə».

К'очəк дьнher'ə, wəки ве дəрбе жи к'апе wи чьвт сəкьни, бь qӧр'ə-qӧр'ə дьбежə:

— Wə т'ьре мьн həма дəрбер'а нькарьбу дəрhəqa wəда бьгота, у п'адше hун бьдана гьртьне. Мьн нəхwəст бьк'əвмə бьн гӧне жьн, зар'е wə, йа дьне жи мьн заньбу hуне ə'сə бен. Дə п'акə hун зу сəр h'ьше хwəда hатьн, hатьнə щəм мьн. П'ак дьбə, wəки ишəв hун зер'а жь мала хwə дəрхьн бəр кəвре бьнат'ара гӧндда ч'ə'лкьн. Əзе сьбе həр'ьм нишани п'адшехьм, wи щур'əйи бьра ҳьлазбə, həр'ə.

Сьбе шəбəqе к'очəк р'адьбə дьчə диwана п'адше у дьбежə:

— П'адшаи саг'бə, тӧ wəзир-wəк'иле хwə р'абьн, əм həр'ьн, əз зер'е тə т'əслими wəкьм. Əw qӧр'ə-qӧр'ə дьдə пешйа диwане у дьчə сəр wи щие, кӧ дьзар'а п'əвк'ətьбу, дьсəкьнə у дьбежə:

— Вьра бьк'ольн!

— Qəwaз ĥьнəки дьк'ольн дьньĥер'ьн, р'асти жи вайə, we зер' гömгömада вьранə.

П'адша дəсте к'очəке дəрəwин пач' дькə, эп'ещə зер' дьдеда у к'очəк вədьгəр'ə мала xwə.

— Жьньк, эз фьртə-фьрта ижар жи хьлаз бум, дə зу бькə əм баркьн, йане на ве щаре жи wəки тьштəк qəwьми хьлазбуна мьн т'öнə.

К'очəк мала xwə бардькə у жь wи шəĥəри дьр'əвə.

EZDIKI.COM

БАЛУЛИ ЗАНЭ У ХЭЛИФЕ БЭГ'ДАЕ

Бь готьна готйа, Балул у Хəлифə бьре ĥəв бун у бажар'е Бəг'дадеда дьман. Хəлифə сəрəкбажар'е Бəг'дае бу, ле бьре wи Балул мəрики садə бу у р'енщбəри дькьр.

Əw ĥəрдö бьра бь хəйсəт, бь р'əĥ'ма дьле xwə, бь мəрватйа xwə нот'ла ĥəвдö нибун.

Хəлифə мəрикн зöлмк'ар бу, зордəсти ль фəqир-фьqара дькьр, р'öшəт дьхар, пьшта дəwлəтиа дьгьрт· у мəрие к'əсиб п'еп'əс дькьр. Wəхте глие мəрики к'əсиб у мəрики дəwлəти дьк'этə бəр wи, əwи ĥəрт'ьм йе к'əсиб нəĥəq дəрдьхьст у пьшта е дəwлəти дьгьрт.

Ле бьре wи Балул фəqир бу, əwи ĥəрт'ьм кьрнед бьре xwə гönək'ар дькьр у пьшта фəqир-фьqара дьгьрт.

Wəхте Хəлифə зордəсти йəки дькьр, йане мəрик

дьк'этэ тэнгасие, эw дэст хwэда сэр Балулда дьр'эвйа, wэки Балул шewрэке бьдэ wи у р'еке пешйа wихэ.

Бона we йэке жи щьмэ'те Балул h'ьз дькьр у наве wи данибунэ Балули занэ.

Дэрhэqа Хэлифэ у Балули занэда шьмэ'те гэлэк легенд э'франдйэ.

* * *

Wэхтэке дьле кör'е йэки к'эсиб у qиза йэки дэwлэти дьк'эвэ hэвдö.

Гэдэ у qизьке р'ьнд заньбун, wэки эwана гэлэки дури hэвьн, т'ö щара дэwлэти р'ази набэ, wэки qиза хwэ бьдэ йэки к'эсиб. Ле хорте к'эсиб дьбежэ де у баве хwэ, wэки дьле мьн к'этйэ qиза фьлан дэwлэтийи, гэрэке hун hэр'ьн эwe мьнр'а бьхwэзьн. Де у баве хорт гэлэки hиви-р'эща жь кör'е хwэ дькьн, wэки эw эwe неге жь сэре хwэ дэрхэ, эw к'едэре, мала дэwлэти к'едэре, дэwлэти qэ наhелэ, кö эwана hэр'нэ бэр дэре wи.

Йане эм дэqэке hьлдьн, wэки дэwлэти р'ази бу qизе бьдэ тэ, ле к'ане эме чь бьднэ qэлэн, йане qиза дэwлэти we р'азибэ, wэки бе ви к'охке мэйи тэ'рийи-тэ'ристан. Эwана кör'е хwэ ширэт дькьн, дьбен:—Лао, тö wэрэ qиза йэки к'эсиб бьвинэ, wэки hьнк'уфи мэбэ, эме hэр'ьн тэр'а бьхwэзьн. Ширэте де у баве т'ö щара сэре кör'е бэнгида р'унани, эw дьбежэ де у баве хwэ, wэки hун qиза дэwлэти дьхазьн, бьхазьн, нахазьн т'ö qизе дьне эз бьхазьм т'önэ.

Де у баве гәдә дьбиньн, wәки кӧр'е wan чьqас дьчә пашда дьчә у дькарә тьштәк бе сәри, әwana бьра-пьзмаме хwә т'оп дькьн у дьчнә хwәзгинне qиза дәwләти.

Дәwләти wәхте пе дьh'әсә, кӧ малка к'әсиб hатйә хwәзгинне qиза wи, әw гәләки инщьрмиш дьбә, бәр хwә дьк'әвә, wәки әw hьнк'уфе wan к'әсибанә, кӧ hатьнә хwәзгинне qиза wи?

Әw we дәме дьхазә wана беh'ӧрмәткә, ле хwә дьгрә, дӧшӧрмиш дьбә, wәки гӧнди у шинаре пе бьh'әсьн кӧ әwи хwәзгинне qиза хwә беh'ӧрмәт кьрйә, wи чахи qәдре wие нава гӧндда бьк'әвә.

Әw гәләки дӧшӧрмиш дьбә, р'о дькә, дьпивә, wәки мә'нәкә öса wана бьгрә, кӧ әwana хwәхwә ледьн hәр'ьн, йане гәдә бьшинә шики hатьн-нәhатьне, wәки qиза wи жи т'әwqе хwә жь хорт бьqәтинә.

Паши гәләк дӧшӧрмишбунер'а әw бь фелбази щаба хwәзгинйа awa дьдә:

— Әз qиза хwә бона кӧр'е wә т'әхсир накьм, qизәкә, мьн qӧрбана кӧр'е wә кьрийә. Әз т'ӧ qәлән у т'әләни wә нахwәзьм, т'әне әзе qәwләки дайньм пешйа wә, hәрге wәр'а дәст дьдә, пешда wәрьн, hәрге wәр'а дәст надә, hун мала хwә, әз жи мала хwә.

Хwәзгинни ша дьбьн у дьбежьн'—Бежә, тӧ чь бьхwәзи, әм бәр тә сәкьнинә, тӧ к'ербә, әм жи пәнер.

Дәwләти **дьбежә**:

— Мьн сәрида гот, **wәки әз qәлән жь** wә нахwәзьм.

Чawa hун заньн, ньha **иди зьвьстанә, әw хорте, кӧ** qиза мьн дьхwәзә, hәрге тә'на кьрас-дәрпиа эваре h'әтә

сьбе дәрва бьсәкьнә, әзе qиза хwә бьдме, hәрге нькарбӏ бьсәкьнйа, бьра п'әсә-п'усе хwә бәрәвкә у жь ви гӧнди hәр'ә, wәки иди әз qәрәт'уе wи жи вьра нәбиньм.

Хwәзгини п'ор-п'ошман вәдьгәр'ьн у тенә мале. Де у баве гәдә кӧр'е хwәр'а дьбежьн: «Лаwо, мә нәгот, wәки чи мә, чи qиза дәwләти к'әтйә? Дәwләти дьхwәзә бь мьхәнәти qәзйаке бинә сәре тә». Дәwләти чь qәwьл данибу пешйа wан, әwана кӧр'е хwәр'а готьн у диса hиви у р'әща ле кьрьн, wәки әw жь we фькре пашда вәк'шә. Гәде бәнги диса де у баве хwәр'а qайил набә, дьбежә, wәки сәрикә, we ог'ьреданә, әзе hәр'ьм бьсәкьньм, мьн гӧман hәйә, wәки әзе бәр сәрме тәйах бьдьм.

Сьбе шәбәqе хорт щабе дьшинә дәwләтир'а, wәки әw qәwле wир'а р'азийә у we hәма ишәв эваре жи бьсәкьнә.

Әwана бь диwани пәймане hәвр'а гьредьдьн у дәwләти qәрәwьле хwә дьдә сәр хорт, wәки h'әта сьбе әw бе к'ьнщ дәвра бьсәкьнә.

Хорте эгьн әвинти дьлда бәр сәрма зьвьстане тәйах дькә, алт'ьндарие дьбә у сьбе шәбәqе әрсәwьле дәwләтир'а т'әвайи дьчә мала дәwләти у дьбежә:

— Дәwләти саг'бә, мьн борще хwә qәданд, ньha дьминә, wәки hун борще хwә бьqәдиньн.

Дәwләти дӧшьрмиш дьбә, wәки әви ньha сәрма хwә hьлдайә, чawa чу мале, we бьк'әвә щи у иди жь щи р'анабә. Бона we йәки жи әw дьбежә, wәки 3-4 р'ожа моләте бьдә wи, wәки әw дәст-п'ие qиза хwә бьбинә, паше р'ӧcqәта wи hәйә, кӧ әw бе хwәстйа хwә бьбә.

2-3 р'ож дәрбаз дьбьн, һәрр'ож салӧх-сульха дәwлә-тир'а тиньн, wәки хорт сах-сьламәт хwәр'а дьгәр'ә.

Дәwләти wи чахи дьхwәзә мә'никә т'әзә бьбинә у дәве хwә ль хорт бьгӧһер'ә.

Әw газн қәрәwьле сәр хорт дькә у дьбежә:

— Гәли қәрәwьла, дьбә хорт дьзи wәва хwә щики гәрм кьрийә, йане һун р'азанә, әw чуйә к'әтйә бәр тә'л-дәки йан қәлахәке? Wәрьн мьр'а р'аст бежьн, әз т'ӧ тьштәки wәр'а набежьм. Әwана сонд-сәләwәта дьхӧн у дьбежьн, wәки әwана нәчунә т'ӧ маләке у незики т'ӧ агьри нәбунә, хенжи агьрәки, кӧ әw жи 7-8 верста жь wан дур сәре ч'йаки дьшхӧли.

Wәхте дәwләти дәрһәqа агьре сәре ч'йеда дьбһе, дьле хwәда дьбежә: «Мә'ни мьр'а чебу, әзе бежьм, wә-ки тә жь агре сәре ч'ийе хwә гәрм кьрйә у бь wи щу-р'әйи қизе иди надьмеда. Wәхте қәwл у қьраре хорт у дәwләти к'ӧта дьбьн, хорт те дә'wa хwәстйа хwә дькә, дәwләти жер'а дьбежә:

— Т'ӧ қиза әз бьдмә тә т'ӧнә, чьмки тә хwә жь агре сәре флан ч'иайи гәрм кьрийә.

Хорт п'ор'-п'ошман вәдгәр'ә те щәм де-баве хwә.

Әм бир нәкьн бежьн, һәла бәри чуйна хорт дәwләти хwә Хәлифәр'а дьгһинә, чәнд зер'а дьдеда, wәки wәхге хорт те щәм wи, әw гӧһдарие нәкә у һәла сәрда жи wи нәһәq дәрхә. Хорт де у баве хwәр'а р'адьбә, те щәм хә-лифә, wәки шькйате хwә бькә. Хәлифә т'ӧ шькйате wа-на напьрсә, һәла сәрда жи wана нәһәq дәрдьхә.

Бав кӧр'е хwәр'а дьбежә:

— Лawo, мьн нəгот, wəки дəwлəти qизе надə тə, тӧ чьма бадьлhəwa сəре хwə дьки гежгəр'инге, тə хwə дит, wəки хəлифə həла сəрда тӧ нəhəq дəрхьсти?

Əwана жь щəм Хəлифə вədгəр'ьн, р'аст тенə щəм Балул, чька Балул чь р'е дьдə пешйа wана. Чь кӧ hатийə сəре wана, əwана гьшки Балулр'а шьровədькьн.

Балул гəлəки дӧшӧрмиш дьбə, wи чахи тьштəки набежə wан, дьбе 2-3 р'оже дьне шунда wəрьн, əзе шаба wə бьдьм. Р'ожтьра дьне Балул дьчə диwана бьре хwə, же hиви дькə, wəки сьбе əw бьбə мевane wи. Балул öса жи əwи дəwлəтие, кӧ дəве хwə хорт гӧhастйə, т'əглиф дькə.

Меван тен, р'удьнен, эп'еше wə'дə дəрбаз дьбə, Балул жьна хwəр'а дьбежə тəндуре дадə, ле бəроша харьне дайнə сəр к'ӧлəке.

Меван тен, р'удьнен, эп'ешə wə'дə дəрбаз дьбə, дьhер'ьн, wəки Балул тьштəки хwə ченакə, нан-харьне найнə бəр wана.

Диса эп'ешə wə'дə дьсəкьньн, иди ч'ара wана те бьр'ине. Хəлифə дьбе'—Бьра, əw зə'ф р'азинə, wəки тə əм т'əглиф кьрьнə, ле əва 4—5 сəh'ətə əм данə р'уньштандьне, к'а эмəке тə?

Балул дьбе:—Бьра qасəке жи хwə т'əвдьн, мə данийə сəр тəндуре, дьк'əлə?

Хəлифə дина хwə дьде, wəки р'асти тəндур дӧшхӧлə, ле т'ӧ харьн сəр тəндуре т'ӧнə.

Хəлифə дьбе:—Бьра, тӧ дьбежи, wəки харьн сəр тəндуре дьк'əлə, к'ане тəндура тə we вала дьшхӧлə?

Балул щаба бьре дьдэ у дьбежэ:

— Қ'ölфэта мьн харьн данйэ сэр к'öлэке, wэки бьк'элэ, qасэкн жи xwэ т'эвдьн, we зутьрэке бьк'элэ. Хэлифэ дэст xwэда дьбэ мэ'сьлэ'те, wэки Балул эв листка hана сэба чь чекьрйэ, ле бэр xwэ надэ у дьбежэ:

— Бьра, qэт к'е дитйэ, wэки мэрьв тэндуре дадэ у харьне бьдэ сэр к'öлэке, wэки бьк'элэ?

Балул дьбе:—Бьре мьни э'зиз, эз жи hэма hивйа ве пьрса тэ бум, wэки харьн сэр к'öлэке нак'элэ, ле мэрьв чawa дькарэ сэр 7—8 верста xwэ агьр гэрмкэ.

Ньha бежьн кьрьна мьн тьштэки э'щебмайинейэ, йане кьрьна тэ у дэwлэти, wэки wэ xwэ нэhэqие гьртйэ у дьбьнэ сэбэбе бэхт у мьраза?

Wи чахи Хэлифэ у дэwлэти кьрьна xwэ шэрм дькьн у дьбиньн, wэки we нава т'эмамйа дьнеда бьбнэ сосрэт, дэwлэти qизьке дьдэ хорт.

* * *

Р'ожэке хортэки р'ewи дьбэ мевane Балули занэ. Эw у Балул hэвр'а qьсэ дькьн, нане xwэ дöхöн, hеса дьбьн, паше Балул дьбежэ хорт, wэки эw hэр'ьн диwana Хэлифэ xwэр'а hьнэки шэвбhерие бькьн, бен. Wэхте эwana жь мал дэрдьк'эвьн Балул хортр'а дьбежэ:

— Хорто, тö ви wэлате мэ нэнаси, wэхте эм дьчьн диwане, тö жер р'уньшти жор хэбэр нэди, щики öса р'унейи, wэки кэс тэ жь щие тэ р'анэкэ, тьштэки h'эга тэ нэхwэзьн, тö нэди wана.

Wəхте əwана дьчьнə диwане, хорт ширэте Балул бир дькə, дьчэ сэре диwанейи жоре р'удьни.

Пэй чуйна wанр'а гьрэ-гьр hеди-hеди бэрэви диwане дьбьн.

К'е те, дьчэ сэре жоре, хорте нэнас хwэ бэрбь жере дьгрэ у щи дьдэ дэwлэтиед эле. Хорт hэр wэхтэке дина хwэ дьде, wэки дэрк'этйэ бьнп'йа оде.

Балул дина хwэ дьде, wэки хорт гöhдарйа wи нэкьр, чу сэре жоре р'уньшт, ле ньhа жи чуйэ бьнп'иа оде, щие кö чарьха дехьн, р'уньштйэ.

Wэхте бэлабуна оде зэбэша тиньн одэваниар'а. Жь сэре жоре йэк к'ерэке дьхазэ, wэки пе зэбэш бöхwэ, хорте нэнас к'ера хwэ дэрдьхэ у дьшинэ сэре жоре.

Wэхте шиве дьхöн хьлаз дькьн, хортэки щаhьл к'ере дьбэ хwэйи, wэки эва к'ера мьнэ, hэла сэрда жи шэр'а давеже, wэки wэхте хэзна баве мьн дэрэвэкьрнэ, эв к'ера жи пер'а бьрьнэ.

Хорте бэлэнгаз сущлу дьбэ, дьсэкьнэ, ньзанэ чь щабя wана бьдэ.

Хэлифэ э'мьр дькэ, wэки хорт бьгрьн у бавежнэ h'эбсе. Балул дьк'эвэ орт'е у дьбежэ, wэки хорт мевane мьнэ, эз hиви дькьм изна wи бьдьн эз иро бьвмэ мале, сьбе сах у сьламэт диса биньм т'эсмили wэкьм.

Эw мэрие кö qэстика к'ере буйэ хwэйи, дьсэкьнэ у дьбежэ, гэрэ изна хорт нэдьн wэки Балулр'а hэр'э чьмки Балуле wи ширэткэ.

Балул сонд-сэлэwэте дöхwэ, wэки т'ö хэбэрэке хортр'а нэбежэ у wи ширэт нэкэ.

Wəхте əwana дьчьнə мале, бəр тəндуре р'удьнин, шиве дьхӧн, хьлаз дькьн, Балул дəсте хwə пьшта п'ьшике дьхə у дьбежə:

—П'ьшо, нə мьн тӧ ширəт кьри, тə чьма ширəта мьн нəкьрə сəре хwə у гьһишти ве дəрəще? Сьбе we гази тəкьн у we суда тə бькьн. Wəки тӧ бькарби жь wи шəр'и хьлазби, гəрəке тӧ awa бежи:

— Р'астə, əва к'ера мьн нинə, əва 10 салə, wəки əз ве к'ере нава щьмə'те дьгəр'иньм, чька к'е ве к'ере дьбə хwəйи, чьмки wəхте баве мьн кӧштьн. əва к'ера жи сəр мəйт'е wи һиштьбун. Иро мьн дьжмьне хwə дигйə, е кӧ баве мьн кӧштйə, əз жи һиви диwане дькьм, wəки щəзе wи бьднеда.

Сьбəтьре Балул хорт һьлдьдə дьбə т'əсмили Хəлифə дькə.

Wəхте суде чawa Балул əw ширəт кьрйə, əw öса жи дьбежə у бь wи шур'əйи жь шəр'е нəһəq хьлаз дьбə.

* * *

Хортəки бе де у бав, бе qəwм у пьзмам һəбйə. Wəхте əw мəзьн дьбə, те wəхте wи у зəwаще, əw дьчə щəм Балули занə, дьбеже:

— Кəке Балул, əз хортəки бь сəри хwəмə, т'ӧ бьра у пьзмамəки мьн т'ӧнə, əз мале хəлqеда мəзьн бумə, ле нь һа дьхwəзьм сəрибьм, бьзəwьщьм, тӧ чь шewре дьди мьн?

Балул дьбе:—Лawo, р'асти жи тӧ иди гьһиштий, wəх-

те тә у зәwащейә, йа дьне жи һ'әта нәзәwьщи, нькари бьби мал у һ'ал. Әз ви алида т'әне дькарьм тәр'а се тьшта бежьм:

— Һәрге qизә, әз заньм, һәрге жьнәбийә, тө зани, һәрге мербәрдаийә, дури мьн һәр'ә, һәспе мьне чьвта тәхә.

Хорт хеләке дөшьрмиш дьбә, дьнһер'ә, wәки жь хәбәре wи тьштәки сәрwәхт нәбу, дьбе: «Кәке Балул, бьбахшинә, wәлә әз гьлие тә тьштәки сәрwәхт нәбум».

Балул дьбе: «Лawo, тө чьма сәрwәхт нәбуйи, мьн гот, wәки qизә, әз заньм, йане дәрһәqa qизеда әз һәр шewре дькарьм бьдмә тә,. чьмки qизә хьшимә, тө чawa бьхwәзи, тöе öса жи т'әрбәтки, теки кьрасе хwә, бьби хwәи жьн-зар'а. Йа дьне мьн гот, wәки жьнәбийә, тө зани, чьмки әз дәрһәqa жьнәбийада т'ö шewре нькарьм бьдмә тә. Жьнәби һәр фәна занә, щәм йәки дьне р'абуйә-р'уньштйә, т'әрбәткьрьна мәрнед öса һьнәки чәтьнә, илайи тö жи хорти, т'әзә дьзәwьщи. Зәwащa жьнәбиар'а дьбә р'ьнд ле бе, дьбә жи хьраб ле бә, бона we йәке жи тö зани. Ле дәрһәqa жьна мербәрдайида мьн гот, кö дури мьн һәр'ә, һәспе мьне чьвта тәхә, чьмки әw жьна мере we бәрдайә, qәйи qöсурәкә we һәйә. Йа кö мере хwәйи әwльнр'а йолә нәчуйә, чәтьн мере аг'риер'а йолә һәр'ә. Хорт бона ширәте Балулә к'ардар р'әзальхие дьдә у дьчә.

* * *

Wəхтəке ч'э'ве мəрики дешə, əw дьчə сəр чь h'əким у дохтьра т'ö р'а ль эша ч'э'ве wи набə. Р'ожəке əw гази кöр'е хwə дькə, дьбеже:

— Лawo, эша ван ч'э'ва əз кöштьм, ща р'абə həр'ə щəм Балули занə, дəрhəqа эша ч'э'ве мьн бежеда, чька qət чь шewре дьдə тə.

Кöр' р'адьбə дьчə мала Балул, дəрhəqа эша ч'э'ве баве хwəда wир'а дьбежə у ле hиви дькə, wəки жер'а салых-сулыхе дəрманəки, йане h'əкимəки бьдə. Паши хə-бəрдана хорт, Балул р'адьбə, дəсте хwə дьдə пьш-та хwə у орт'а от'ахе дьчə-те. Хорт дина хwə дьдеда, wəки Балул шаба wи надə, əw п'оси-п'осидə р'адьбə, вədгəр'ə те мале.

Бав жь кöр' пьрс дькə: «Лawo, тö hати, гьди, qət Балул чь гот?».

Кöр' hерс дьбə, дьбе:

— Ло нə Балулбə, нə жи шewре wи. Wəхте əз чум, əwи əз р'ьнд qəбул кьрьм, мə хош-беш да həв, ле wəх-те мьн дəрhəqа эша тəда готе, əwи qət щаба мьн жи нəда, əз хелəке р'уньштьм, мьн кö дит əw хəбəр надə, əз р'абум hатьм.

Бав хəйсəте Балул р'ьнд заньбу, wəки əw гəлə гьлие хwə бь э'ерфи дьбежə, бона we йəке жи əwи жь кöр' пьрси hьлбəт, wəки Балул хəбəр нədьда, чь дькьр? Кöр' диса hерс дьбə у дьбежə:

— Чь дькьр, qэт тьштэ жи нэдькьр, дэсте хwэ дабу пьш хwэ у орт'а от'ахе дьчу-дьhат.

Hэма wи чахи бав бэр дьле кӧр'е хwэда те у дьбежэ:

— Лawo, Балул hэр тьшт тэр'а готйэ, ле тэ фэ'м нэкьрйэ. Эwи кӧ дэсте хwэ дайэ пьшт хwэ у орт'а от'ахе чуйэ-hатйэ, бь э'ерфи тэр'а готйэ, кӧ эз т'ӧ щара дэсте хwэ нэдмэ ч'э'ве хwэ мьзнэдьм у дэзмале qьр'еж лс нэхьм, чьмки, мур'а дэста ч'э'вар'а нэ п'акэ.

* * *

Балул гэлэки дӧшӧрмиш дьбу, бэр хwэ дьк'эт, wэки хэлифэ haqac зӧлм у зоре дькэ, дьбэ эw хьрабиа wи бе пешиа wи жи.

Р'ожэке эw дьчэ qэсабхане, дина хwэ дьдеда, бьзьн шэржекьрьнэ, п'ие wева дарда кьрьнэ, ле ми п'ие wева.

Эw hэма вьра те сэр we фькьре, wэки хэлифэ зӧлм у зоре дькэ, we чьма бе пешиа wи?

Бона we йэке жи эw дьбежэ: «Ми п'ие хwэ, бьзьн п'ие хwэ, hэркэс дьчэ сэр э'мэле хwэ.»

EZDIKI.COM

СӘРӘЩӘМ

Wәкә шире хwә 3
Қаре бьгәр'ьн 5
К'е һаж тә һәйә? 6
Мәрьв жь мьрьне дьлe хwә хwәш накә 6
Бьхери харә, ле дуйе хwә р'аст дьк'шинә 6
Мә'р у гӧнди 7
Чawa бу, кӧ ава р'уе we qәтйа 9
Чawa Шере Ә'ли дәст жь меранйа хwә к'ьшанд . . . 10
Чawa пәз нәданә Шере Ә'ли 11
Бона әwләде хwә 12
Иро жи зьрар к'ьшаид 14
Р'уqальи 15
Мевane дәлк'баз 16
Аше хал у харзи 17
Ге нанйә, набә жи 17

* * *

К'әрсәнге к'әтйә дәрде кәвьр 18
Тьште әз хьрабйа хwә бькьм 18
Qәнщйа дьнер'а чь? 19
Мала бь «п'ергал» 19

Мәрики чаwа кӧр'е хwә ширәт кьрьн 20
Кӧр'е дьлсах 20
К'әд ширьнә 21
Пирьк у нәби 22
Нәһәqи ә'рде наминә 23
Ахрйа нәһәqа 26
Һәвале qәлп 28
Р'öһ' ширьнә 29
Динсьзар'а имансьз лазьмьн 30
К'әр у дәвә 31
Чаwа мәрики се ширәт к'ьр'ин 33
Шәр'е жьна бьтьрсә 39
Жьна хwәйа мәqәсе 42
Чаwа мәрики мераниjа хwә жь дик һьлда 43
Аqьлбәнд 46
Жьн жи һәнә, жьнкок жи һәнә 50
Ширәте баге 58
Хорте аqьлбәнд 60
Qиза занә 62
Ахри-аqубәт 66
Суда һәq 67
Мер бона мераниейә 70
Хорте хәwар у жьна ширһ'әлал 73
Слеман п'әг'әмбәр у бьлбьл 81
К'оч'әке дәрәwин 85
Балули Занә у хәлифе Бәг'дае 92

ҚЬСЕ ШЬМӘ'ТЕ

Р'едактор—**Щасьме Щәлил**
Шькьлк'еш—**В. А. Кажойан**
Р'едакторе бәдәwәтие—**А. В. Гаспарйан**
Р'едакторе техникие—**О. С. П'аникйан**
Кореқторе контрол—**Ләт'ифе Ә'мәр**

ВФ 07465 Т'әмбә 987. **Тираж 500**

Т'әслими нәширхане кьрьнә 13/I—1972.
Бона чапкьрьне һатйә қолкьрне 28/VIII 1972 с.
Қ'аг'аз № 2 70×108¹/₃₂ Бәлге чапкьрьне 3,37 т.
Бәлге нәширәте. 3,4 т. ҚИМӘТ 10 к.

Нәшьрхана № 1, йа сәрwертийа сәнайа полиграфейә Қомитеа пресаейә дәwләте, р'әх Совета министьред Р'еспублика Әрмәнистанейә Советиейә Сосиалистие.

INSTITUT KURDE DE PARIS
ENTRÉE N° 826

Exemplaire n° 1

ҚИМӘТ 10 к.

EZDIKI.COM